

Article Info/Makale Bilgisi

Received/Geliş: 22.06.2024 Accepted/Kabul: 09.12.2024 Published/Yayımlama: 30.12.2024

Değişen Konuşma Dili*

Dila CAN¹, Derya YILDIZ²

Öz

Dil, yapı itibarıyla canlı bir varlıktır. Kimi diller günümüze ulaşmadan yok olup gitmiş kimi diller ise yakın zamanlarda başka dillerden doğarak yeni bir dil hâlini almıştır. Ama şu bir gerçektir ki bütün dünya dilleri yaşadıkları müddetçe değişime uğramaktadır. Bu değişimler yazılı ve sözlü olarak kendini göstermektedir. Konuşma dilinde ortaya çıkan değişimler, yazılı dilden çok daha hızlı bir biçimde dönüşmektedir. Türkçe konuşma dilinde gerçekleşen değişimi gözlemlemenin en doğru yolu elimizde bulunan medya araçları (ses kayıt dosyaları, arşiv videoları, sosyal platformlar, yayınlanan görüntüler) ile veri toplamak ve bu verilerin ışığında karşılaştırma yaparak Türkçenin değişimini detaylı analiz etmektir. 1968 yılından itibaren TRT Arşiv’de bulunan konuşmalar değişen konuşma dili üzerinde 50 yıllık bir karşılaştırma imkânı sunmaktadır. Araştırma, yazar söyleşileri ve konferansları ile sınırlandırılmıştır. Araştırmada TRT Arşiv’de yer alan beş söyleşi ile 2022 yılı TEDx yazar konferansları söylem çözümlemesi ile analiz edilmiştir. Konuşmalar, söylem analizi kapsamında konuşmanın fiziksel unsurları bakımından detaylı olarak irdelenmiştir. Elde edilen bulgulara göre en çok değişiminin kelimelerde olduğu görülmüştür. Eski dönemlerdeki konuşmalarda kullanılan pek çok kelimenin günümüzdeki konuşmalarda yer almadığı belirlenmiştir. Günümüzdeki yazarların konuşmalarında mizahın ve ikilemelerin daha çok yer aldığı tespit edilmiştir. Günümüzde konuşmalar oldukça hızlıyken geçmişte daha sakin ve yavaş bir tonda konuşulmaktadır. Geçmiş dönemdeki konuşmaların daha çok oturma biçiminde yapıldığı ve daha nazik bir dil tercih edildiği belirlenmiştir. Günümüzde ise konuşmalar daha çok ayakta ve daha samimi bir üslupla gerçekleştirilmektedir. Eski dönemdeki konuşmaların konularının doğrudan sanat ve edebiyat olduğu günümüzdeki konuşma konularının ise bu birikimlerin hayatımıza nasıl anlamlı bir fark getirmeye evrildiği görülmüştür. Eski dönemdeki konuşmalarda daha uzun cümle yapılarının tercih edildiği belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Değişen Konuşma Dili, Söylem Analizi, TRT Arşiv, TEDx, Konuşmanın Unsurları.

¹ Arş. Gör. Dila CAN, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, İstanbul-Türkiye, dila.can@izu.edu.tr

² Prof. Dr. Derya YILDIZ, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Konya-Türkiye, dcyildiz@erbakan.edu.tr

* Bu çalışma, 20.11.2024 tarihinde tamamlanan 1919B012216696 numaralı TÜBİTAK 2209-A projesidir. Katkıları için TÜBİTAK’a teşekkürlerimizi sunarız.

Changing Spoken Language

Abstract

Language is a living being in terms of its structure. Some languages have disappeared before reaching the present day, while some languages have recently emerged from other languages and have become a new language. But it is a fact that all world languages undergo changes as long as they live. These changes manifest themselves in written and spoken language. The changes that occur in spoken language transform much faster than written language. The most accurate way to observe the change in Turkish spoken language is to collect data with the media tools we have (audio recording files, archive videos, social platforms, published images) and to analyse the change of Turkish in detail by making comparisons in the light of these data. Since 1968, the speeches in the TRT Archive provide a 50-year comparison opportunity on the changing spoken language. The research is limited to author interviews and conferences. In the research, five interviews in TRT Archive and TEDx author conferences in 2022 were analysed by discourse analysis. Within the scope of discourse analysis, the speeches were analysed in detail in terms of the physical elements of speech. According to the findings, it was seen that the most change was in words. It has been determined that many words used in the speeches of the old periods are not used in today's speeches. It has been determined that humor and doublings are more common in the speeches of today's writers. While today's speeches are quite fast, in the past they were spoken in a calmer and slower tone. It was determined that in the past, conversations were mostly held in a sitting format and a more polite language was preferred. Today, on the other hand, conversations are mostly conducted standing up and with a more sincere style. It was observed that the topics of the conversations in the old period were directly related to art and literature, while the topics of today's conversations have evolved to bring a meaningful difference to our lives. It was determined that longer sentence structures were preferred in the conversations in the old period.

Keywords: Changing Spoken Language, Discourse Analysis, TRT Archive, TEDx, Elements of Speech.

1. GİRİŞ

Dil insanların düşünebilmesi ve iletişim kurabilmesi için en kolay ve etkili yoldur. Dilin bireylerin üzerinde iletişim kurma işlevi olduğu gibi zamanla bu durum dil ile düşünmeye, dil ile anlam kurmaya ve toplumsal zihniyetin temellerinin kurulmasına kadar uzanmaktadır. Ergin (2002: 3-5) dili “İnsanlar arasında anlaşmayı sağlayan tabii bir vasıta, kendisine mahsus kanunları olan ve ancak bu kanunlar çerçevesinde gelişen canlı bir varlık, temeli bilinmeyen zamanlarda atılmış bir gizli anlaşmalar sistemi, seslerden örülmüş içtimaî bir müessese” olarak tanımlamıştır. Dil bir toplumun düşünme, yorumlama ve olaylara bakış açısını oluşturan zihniyetin yansımasıdır. Aksan’a (2009: 85) göre dil bir toplumun düşünce yapısını gösteren, onu millet yapan, insanın toplumla arasında sıkı bağlarını oluşturan ve bilinçaltına inen kültürün en güçlü ögesidir. Bu bağlamda dil, bireylerin içinde yaşadığı kültürünü konuşma yoluyla nesillere aktardığı bir araç olmaktadır. Kaplan’a (2002: 55) göre dil, duygu ve düşüncenin kabıdır. Bir millet bütün duygu ve düşünce hazinesini dil kabına veya dil

kalıbına döker ve bu dil kabı ile yerden yere, nesilden nesile aktarır. Bu aktarımda konuşma dili önemli bir yer tutar.

Konuşma dili, geçmişten günümüze insanların sosyalleşebilmesi için retorik ve üslupla gelişerek ilerleyen yaygın dildir. TDK'nin Türkçe sözlüğünde konuşma şu şekilde tanımlanmaktadır:

1. Bir dilin kelimeleriyle düşüncesini sözlü olarak anlatmak.
2. Belli bir konudan söz etmek.
3. Bir konuda karşılıklı söz etmek, sohbet etmek.
4. Söylev vermek, konuşma yapmak.
5. Konuşma dili olarak kullanmak.
6. Düşüncesini herhangi bir araç kullanarak anlatmak.
7. (-le) İlişki kurmak veya ilişkiyi sürdürmek
8. Dargın bulunmamak (TDK, 2005).

Günlük hayatta konuşma dili söz alışverişinde bulunmak, duygu ve düşünceleri aktarmak amacıyla her ortamda kullanılmaktadır. Konuşma dili, konuşma üslubu, vurgu, tonlama, ifade ve hitabet gücü, dilin etki alanını genişlettiği gibi toplumların dili kullanma, düşünme ve üretme kapasitesini de ortaya koymaktadır. Özbay'a (2003: 116) göre, dil konuşmanın insanın başarısını, işini, eğitimini ve özel hayatını geniş ölçüde etkileyen ve yönlendiren bir beceri olarak konuşmanın önemini vurgulamıştır. Günaydın'a (2021) göre konuşma; fiziksel, bilişsel, psikolojik, nörolojik, sosyolojik yönleri olan, iletişimin temelini oluşturan, günlük hayatta en çok kullanılan ve insana özgü olan bir beceridir. Kişilerin sosyalleşmelerinde ve doğru iletişim kurmalarında en önemli rol, konuşma becerisine aittir. Konuşma iletişimin temeli olduğu için beden dili, ses tonu, bağlam, mekân ve muhatap gibi etmenler de devreye girmektedir. Bu özellikler konuşmanın insan yaşamındaki önemine doğrudan vurgu yapmaktadır. Konuşma dili iletişim kanalı ile kendini görünür kılmaktadır. İletişim sırasında konuşmayı etkileyen fiziksel ve zihinsel unsurlar bireylerin konuşma becerisini etkilemektedir. Konuşma becerisi yüksek olan kişilerin bulunduğu ortama ve topluma büyük etkisi dokunmuştur.

Konuşma dilinin toplumsal etkisi onu konuşanlar tarafından kitleleri yönlendirme yetkisini elinde bulundurur. Bu etkinin örneklerini geçmişte ve günümüzde bulmak mümkündür. Cumhuriyetimizin kurucusu Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün motivasyon konuşmalarında duygu ve düşüncenin önemi görülmektedir. Kansızoğlu, (2012), Atatürk'ün konuşmalarının askerî ve siyasî hitabetin yüksek düzeyde olduğu örnekler olarak literatürde yerini aldığını ifade eder. Atatürk'ün

Nutuk'ta yer alan: "Türk'ün haysiyet ve izzeti nefis ve kabiliyeti çok yüksek ve büyüktür. Böyle bir millet esir yaşamaktansa mahvolsun evladır. Binaenaleyh, ya istiklal ya ölüm!" (Nutuk, 1919) ve "Ey yüksek yeni nesil! İstikbal sizsiniz. Cumhuriyeti biz tesis ettik onu ila ve idame edecek sizsiniz" (Nutuk, 1924) ifadeleri, konuşma dilinin kitleleri yönlendirme yetkisine ulaşma ve toplumsal hareketin öncüsü olmasını sağlamasına en güzel örneklerdendir. Konuşma dilinin nitelikli ve başarılı olması ile toplum bilincinin yönlendirildiği eksen, bu becerinin önemini ortaya koymaktadır. Bu bağlamda konuşmanın çok geniş bir kapsamının olduğu ortadadır.

Konuşma becerisi genel anlamıyla fiziksel, zihinsel ve duyuşsal unsurlar barındırır. Dölek (2021), fiziksel unsurları; solunum, sesletim ve beden dili, zihinsel unsurları; içerik oluşturma, mizah öğelerinden yararlanma, bellekte saklama ve anımsama, duyuşsal unsurları ise kaygı, tutum ve motivasyon olarak sıralar. Buna göre konuşmanın bütüncül bir beceri olduğu söylenebilir.

Çintaş-Yıldız ve Yavuz'un (2012) çalışmasında, konuşma becerisini değerlendirmede kullanılabilir bir ölçek geliştirilmiş ve ölçeğin alt boyutları; sunum, ses, üslup ve ifade, konuşmaya odaklanma ve dinleyici etkileşimi olarak sıralanmıştır. Dölek (2021) ise konuşma unsurlarını; söyleyiş, akıcılık, içerik, dil yetkinliği, sözsüz iletişim olarak sıralar. Alanyazındaki diğer çalışmalarda da konuşmanın alt unsurları; ses kullanımı, etkili ve doğru anlatım, üslup ve dinleyicileri dikkate alma olarak ifade edilmiştir (Douglas, 1994; Janene, Nicola ve Vicki, 2013; Meiron & Schick, 2000; Öztürk, 2002; Sallabaş, 2011; Sargın, 2006).

Canlı ve tabii bir vasıta olan dil zaman içerisinde değişimlere uğramaktadır. Kansızoğlu'na (2012: 221) göre konuşma dili muhafazakâr değildir ve zaman içinde değişmektedir. Konuşma dili yeniliklere açıktır. Zaman içerisinde konuşmaya yönelik değişimlere olumlu ve olumsuz eleştiriler yöneltmiştir. Falih Rıfkı Atay dil değişiminin ve dil değişimine duyulan tepkinin doğallığını kabul edenlerdendir:

"Dil, herkesin kullandığı bir şeydir. Dilde yenilik herkesi rahatsız ve tedirgin eder. Zevkler isyan eder, alışkanlıklar dayatır, kanaatler bir türlü uzlaşmaz. Bu hal işleri yüzünden görenlere anarşi korkusu verir. Dilde başlayan değişme hareketlerinin nesillerce sürmesi tabii olduğu fikrini kimse benimsemek istemez. Yazarlar kalmamak kaygısı içindedirler, okuyanlar bugün anladıklarını yarın anlamamaktan öfkeli dirler. Fakat bu alın yazısıdır, yürür." (Atay, 1969: 472).

Dilde değişimlerin kaçınılmaz oluşu, yanlış kullanımları makul görmek için bir sebep değildir. Konuşmalar değişse bile yanlış kullanımlar hatalı kabul edilmektedir. Değişen konuşma dilinin ana hatlarını belirlemek, günlük kullanımdaki farklarını ortaya koymak, söz varlığındaki farklılıkları tespit etmek ve beraberinde getirdiği değişimleri somut olarak incelemek amacıyla yapılan bu araştırmanın hedefi yakın geçmişteki konuşma dili ile günümüz konuşma dilini karşılaştırma yaparak Türkçe konuşma dilinin değişen taraflarını ortaya koymaktır. Gökberk'e (2011:113) göre yüzyıllar boyunca

birikmiş ve bir şekilde gelmiş olan dil yalnız başına değişmez. Ulusal kültürün bütünü gibi yaşayan dil de devinmekte ve geçmişten gelerek bugün üzerinden geleceğe aktarılan bir oluşturdur. Dolayısıyla kültürün o anki durumu, dilde kendini göstermektedir.

Göçer'in (2014:26) araştırmasında dil, insan hayatında belli bir formda somut görünürlük kazanarak bireylerin yaşam tarzını, bakış açısını, duygu ve düşüncesini doğrudan etkiliyor olması, birçok sosyoloğun, dilcinin ve antropoloğun da destekleyen görüşleri ile sosyolojik bir gerçek olarak dilin ve konuşmanın insan hayatında önemli bir araç olduğu belirtilmiştir. Coussé ve Mengden'e (2014) göre konuşma dili, her konuşmacının zihninde bulunan değil, birçok kişi tarafından paylaşılan bir sistemdir. Konuşmanın dilbilimsel ve dilbilişsel olmak üzere iki yönü vardır. İlkinde konuşma tamamen dil ile ilişkilidir ve dil araçları ile üretilen sözel metnin bütününde görünürdür. İkincisinde ise dil bilinci ön plandadır ve bu dil bilinci dilsel araçların seçiminde, sözel metnin oluşumunda ve algısında etkilidir. Buradan hareketle konuşmanın bağlamın bütünüyle ilişkili olduğu görülmektedir.

Diessel (2017), dil kullanıcılarında ortak zemin, gelenek gibi olguları kapsayan sosyal biliş ve deneyimlerin bağ kurduğunu dile getirir. Buna göre konuşma sadece bilişsel yönlü bir yapı değildir. Konuşma dili bilişsel ve sosyolojik bir olgudur. Kemmer ve Barlow (2000) konuşmanın hem biliş merkezli hem de iletişim merkezli yönler içerdiğine dikkat çeker. Buna göre konuşma sadece dil kullanımını bilmekle gerçekleşmez. Konuşulan kişiyle kurulan iletişim dil kullanımında önemli bir belirleyicidir. Fischer (2011) da konuşmacıların ürettikleri yeni ifadelerin de mevcut dil yapılarından hareketle oluşturulduğuna dikkat çeker. Bu da konuşma dilinde yaşanan değişimlerin yine dilin kendi yapısından oluşturduğunu göstermektedir.

Konuşma yoluyla bireyler yaşadığı dönemin gerçeklerini dışavurmaktadır. Konuşma üslubunun insanın ve milletin kimliğini ortaya çıkarması, dolayısıyla Türk insanının 50 yıllık süreçteki değişimi bu çalışma ile tespit edilerek kanıtlanmış bir niteliğe ulaştırılması hedeflenmektedir. Araştırma, söylem analizinin 50 yıl önce ve sonraki konuşmalar ile konuşma dili bütün boyutlarıyla ele alınacaktır.

Alan yazında konuşma ve yazı dili etkileşimin incelendiği çalışmalar (Barın, 2018; Dursunoğlu, 2010; Kansızoğlu, 2012) mevcuttur. Lemi'nin (2015) araştırmasında ise sözlü derlemlerden hareketle konuşma ve yazı dili ilişkisinin belirlenmeye çalışılmıştır. Konuşma dili ile ilgili diğer araştırmalar ise konuşma hatalarının tespiti (Karabacak ve Ünal, 2023), bir yöntemin konuşma becerisine etkisi (Yılmaz ve Özden, 2022) ya da Türkçenin ikinci dil olarak öğretimindeki konuşma becerisinin geliştirilmesine odaklanmış çalışmalarıdır (Candan ve Fidan, 2023; Göçer ve Karadağ, 2023).

Değişen konuşma diline yönelik araştırmalarla ilgili yapılan literatür taraması neticesinde konuşma diline yönelik çalışmalar mevcutken değişen dil araştırmaları oldukça azdır. Bununla ilgili Aşan'ın (2018), yüksek lisans tezinde Türkçenin değişen dil yapısının gazete manşetlerine yansıyan

unsurlarında cümle yapıları ve dil kullanımını incelenmiştir. Tombul'un (2019), makalesinde televizyon sunucularının konuşma dilinde Türkçe kullanımları ve Gökberk'in (2011), kitabında dünyadaki değişimler neticesinde dil kullanımında ortaya çıkan farklılıklar incelenmiştir. Alan yazında değişen konuşma dili haricinde Türkçe konuşma becerisini geliştirme ve ölçek hazırlama çalışmaları yapıldığı gözlemlenmiştir.

Buna göre geçmişten günümüze sadece konuşma dilinde meydana gelen değişikliklere odaklanan bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu bağlamda bu araştırmada değerlendirme için konuşmanın alt boyutlarından faydalanılarak sunum becerisi, ses kullanımı (akıcılık, vurgu ve tonlama), üslup ve ifade, konuşmaya olan dikkat, dinleyici etkileşimi, söz varlığı ve cümle yapıları olarak kategorileştirilmiştir. Konuşmalar incelenirken temelde bu kategoriler değerlendirme aşamasında esas alınmıştır. Yazarların konuşmasında karşılaşılan veya tespit edilen özellikler temalaştırılarak sunulmuştur.

2. YÖNTEM

Araştırmanın Deseni

Nitel araştırma deseniyle gerçekleştirilen bu çalışma, konuşma dilindeki değişimlere odaklanmıştır. Bu bağlamda geçmiş dönemdeki ve günümüzdeki yazar konuşmaları Van Dijk'in söylem analizi yöntemine uygun şekilde incelenmiştir. Çomu ve Halaiqa (2018), van Dijk'in eleştirel söylem analizi yönteminin tür odaklı değil metin odaklı olduğunu belirterek bu yöntemin çok yönlü bir bakış açısı sunduğunu ifade eder.

Çalışma, geçmiş dönemle arasındaki farklar ortaya koyulduğu için betimsel ve karşılaştırmalı bir çalışmadır. Bu çalışmada konuşma dili olarak Türkçe söylem analizi ile incelenmiştir. İnceleme TRT Arşiv'de yer alan beş konuşma ile TEDx'te yer alan Türk yazar konferansları ekseninde yapılmıştır. Konuşmaların incelenmesinde öncelikle söz varlığı listeleri hazırlanarak 50 yıllık bir süreçte Türkçenin konuşma dilindeki değişimi karşılaştırmalı olarak ortaya koyulmuştur. Konuşmalar söz varlığının yanı sıra konuşmalardaki üslup, vurgu ve tonlama, akıcılık, konuşma hızı, konuşan-dinleyici etkileşimi, beden dili, cümle yapıları ve ses kullanımı gibi konuşma unsurları bakımından incelenmiştir.

Verilerin Toplanması

Araştırma, TRT Arşiv'in 1970- 1978 yılları arasında bulunan yazar söyleşileri ile TEDx 2020-2023 yazar konferanslarını kapsamaktadır. Türkçenin konuşma dilindeki değişim daha belirgin bir biçimde ortaya koyulmak istendiği için yazarlarla sınırlandırılmıştır. TRT Arşiv'in örneklem olarak belirlenmesinin sebebi geniş bir nostalji arşivine erişim imkânı vermesi ve dönemini yalınlıkla yansıtmasıdır. 50 yıllık periyot araştırmanın amacına ideal bir süre olarak tespit edilmiştir. Bu bağlamda

Tombul'a (2019: 484) göre dil, zaman içerisinde değişimin kendisini en belirgin biçimde gösterebileceği bir dizgi olan ve kendindeki herhangi bir değişimde düşünsel ve kültürel değişimin de temelini oluşturan bir yapı olarak ele alınır. Zaman içinde değişen konuşma dilinin ana hatlarını belirlemek, günlük kullanımdaki farklarını ortaya koymak, söz varlığını gözlemlemek, konuşmanın unsurları bakımından gelişen farklılıklarını ortaya koymak ve beraberinde getirdiği değişimleri somut olarak incelemek için söylem analizine başvurulacaktır.

Değerlendirmeye alınan konuşmalar

1970-1978 yılları arasında yayınlanan TRT Arşiv'deki "Yaşayan Edebiyat" programından Suut Kemal Yetkin ve Tarık Buğra; "Edebiyat Dünyası" programından Ahmet Muhip Dıranas ve Necati Cumalı; "Çalar Saat" adlı programdan ise Attila İlhan'ın konuşması incelenmiştir. 2020-2023 yılından örneklerde ise TEDx yazar konferanslarından Zülfü Livaneli'nin "Umudun Yarattığı Kurtuluş"; Ahmet Ümit'in "Yapıları Bozmak İçin Yazmak"; Murat Mentеш'in "Roman Okumanın 5 faydası"; Cem Mumcu'nun "Sizi Kendinizden Kurtarmaya Geldim" ve Sunay Akın'ın CNN TÜRK kanalında yayınlanan "Atatürk'ün Çocukluk Yılları" isimli konuşmaları incelenmiştir. Bu konuşmalar Türkçenin 50 yıllık değişimini objektif bir bakışla incelemeye imkân vermesi açısından seçilmiş programlardan alınmıştır. Her iki dönemdeki konuşmacıların mesleği (yazarlık kariyerleri), yaşları ve eğitim seviyelerindeki benzerlik göz önünde bulundurulmuştur.

Değerlendirmeye alınan konuşmalarda nitelikli bir karşılaştırma yapılabilmesi için her iki dönemin de yazar konuşmaları esas alınmıştır. Yazar konuşmaları, yapılacak karşılaştırmanın sınırlılığını ortaya koymaktadır. Konuşmaların içerik benzerliğine dikkat edilmiştir ancak ilgili yıllarda yazar konuşmaları kısıtlı olduğu için programın formatında ve konularda bazı farklılıklar bulunmaktadır. Arşivlerde kayıtlı verilerin imkân verdiği ölçüde, konu, içerik ve format benzerliği göz önünde bulundurulmuştur. Konuşmalar arasındaki benzerlikler ölçülü bir karşılaştırma yapılabilmesi için çalışmanın önemli bir seçkisini oluşturmaktadır. Bu durum çalışması, 50 yıl aralıkla gerçekleştirilen konuşmalardaki söz varlığının yanı sıra, konuşmalardaki üslup, vurgu ve tonlama, akıcılık, konuşma hızı, konuşan-dinleyici etkileşimi, beden dili, cümle yapıları, söz varlığı ve ses kullanımı gibi konuşma unsurlarının detaylı olarak irdelenmesi açısından veri sunmaktadır.

Verilerin Analizi

Bu çalışma veriler nitel araştırma veri analiz yöntemlerinden eleştirel söylem analizi ile analiz edilmiştir. Doyuran (2018), Van Dijk'e göre, eleştirel söylem çözümlemesinin güç, hâkimiyet, sınıf

farkı, cinsiyet, ırk, ayrımcılık, ideoloji, çıkar, gelenek, yeniden inşa, dönüştürme, sosyal yapı veya sosyal düzen gibi temaların analizine olanak sunadığını vurgu yapar.

Eleştirel söylem analizi ile incelenen veriler temalaştırılarak bulgu haline getirilmiştir ve sunulmuştur. Eleştirel Söylem Analizi (ESA)'nin teorik arka planı Marksizm, Frankfurt Ekolü, Habermas gibi eleştirel sosyal bilim geleneklerine dayandırılmaktadır. ESA, teori, metodoloji ve önem verme eğiliminde oldukları araştırma konularının türü bakımından farklılık gösteren, söylemin sosyal analizine yönelik çeşitli yaklaşımları kapsamaktadır (Fairclough, 2012: 452). Gül ve Nizam'a (2021) göre, ESA genel olarak cümle düzeyinin ötesinde dil kullanımını, görseller ve sesler gibi diğer anlam oluşturma biçimlerini araştırır ve bunları toplumun (yeniden) üretilmesinde göz ardı edilemez unsurlar olarak görür. ESA'da yeniden üretim, kurumlar, sosyal yapı ve sosyal düzen gibi bilinen kavramların yanı sıra ideoloji, güç, egemenlik, hegemonya, sınıf, toplumsal cinsiyet, ırk, ayrımcılık, çıkar gibi geniş bir yelpazeye yayılan kavramlar da yer almaktadır (van Dijk, 2001: 352-354). ESA'nın temel isimleri olan van Dijk, Wodak, Fairclough gibi isimlerin çalışmalarına bakıldığında ESA'nın 8 temel ilke çerçevesinde ele alındığı görülmektedir. Bu ilkeler şunlardır:

1. Eleştirel söylem analizi, sosyal sorunları ele alır: ESA, sosyal süreçlerin dilbilimsel ve göstergebilimsel analizidir. Analiz yalnızca kullanılan dile değil, sosyo-kültürel süreçler ve sosyal yapıların dilbilimsel yansımalarına da önem verir. Araştırmada ele alınan sosyal sorun, elli yıl önce kullanılan dil ile günümüzde kullanılan dilin aynı olmasına rağmen ortaya çıkan farklılıklardır. Sosyo-kültürel süreçler ile meydana gelen dili kullanım farklılıkları nesiller arasında iletişim kopukluğunu doğurmuştur. Aynı dili konuşan insanların birbirine uzaklaşması yalnızca üslup, söylem ve dili kullanım bakımından oluşan ayrımlardan kaynaklanmaz, aynı zamanda hayata bakış açısı ve sosyal yapıların değişiminden kaynaklanmaktadır. Eleştirel söylem analizi tekniği ile bu farklılıklar incelenebilmektedir.

2. Güç ilişkileri söylemseldir: ESA'ya göre özellikle çağdaş toplumlarda toplumsal güç ilişkilerinin temelini söylemler oluşturur. Yani toplumsal gücün kaynağı önemli ölçüde söyleme dayalıdır. Söylemi güçlü olanın otoritesi de güçlüdür. Güncel olan söylem ise toplumsal yapıda daha güçlü bir yer edinir. Zamanla ortaya çıkan yenilikler, onu kullanan kişiye karşı merak unsurunu beraberinde getirmektedir. Dolayısıyla güç ilişkilerinde en yeniye sahip olan doğal bir gücü bünyesinde barındırmış olur. Yeni kuşaklar güncel söyleme sahip olduğu için söylem iktidarını da elinde tutar.

3. Söylem, toplum ve kültürü inşa eder: Söylem, toplum ve kültür arasında karşılıklı bir ilişki vardır. Bu ilişkide söylem toplum ve kültürü, toplum ve kültür de söylemi belirler. Bu danişıklı ilişki ise toplumun ve kültürün yeniden üretilmesi ve dönüştürülmesi sürecinde söylemin gücüne işaret eder. Söylemin toplum ve kültürü dönüştürdüğü olgusundan hareketle toplumun söylem bilinci kasıtlı

biçimde değiştirilip amaca yönelik kullanılabilir. Kısacası medya yoluyla toplumda pragmatik bir söylem değişikliği sağlanabilir.

4. *Söylem ideolojik olarak çalışır:* İdeolojiler söylem yoluyla üretilir ve kitlelere aktarılır. İdeolojilerin nasıl üretildiğini anlamak için metinleri incelemek yeterli değildir; söylemsel pratik (metinlerin nasıl yorumlandığı, kabul edildiği ve hangi sosyal etkilere sahip oldukları) de dikkate alınmalıdır. Burada ESA'ya göre tüm söylem biçimlerinin ideolojik olmadığını da belirtmek gerekir. Bu bağlamda her söylem ideolojik olmasa bile tüm söylem biçimlerinin belirli bir yönlendirici niteliği vardır. Dili kullanma biçimi onu dinleyenlere bakış açısı sunar. Bu bakış açısı ideolojik yönlendirmelerin yanı sıra estetik ve görgü aktarımında da bulunur.

5. *Söylem tarihseldir:* Söylem, belli bir tarihsel bağlam içerisinde şekillenir ve bağlamı değerlendirilmeden anlaşılabilir. Söylemler her zaman kendisiyle eş zamanlı, kendisinden sonra veya kendisinden daha önce üretilmiş başka söylemlerle bağlantılıdır. Bir toplumda var olan söylem biçimi o toplumun içinde bulunduğu zaman ve bu zamanın ruhuyla ilişkilidir. Söylemin oluşturulduğu zaman diliminde hangi estetik algılar, edebi akımlar, düşünce biçimleri hâkim ise söylem bunlar etrafında şekillenir.

6. *Metin ve toplum arasında doğrudan bir ilişki vardır:* Bu nedenle ESA, bir yandan sosyokültürel süreçler ve yapılar arasında bağlantılar kurarken, diğer yandan metinlerin özellikleri ile ilgilenir. Eleştirel söylem analizi metin ve toplum arasındaki yapıyı inceler. Toplumun sosyokültürel süreçlerini metin aracılığıyla ortaya çıkarır ve değerlendirir.

7. *Söylem analizi yorumlayıcı ve açıklayıcıdır:* Bu yönüyle ESA metin analizinin ötesine geçer. Bu yorumlar ve açıklamalar yeni okumalardan ve yeni bağlamsal bilgilerden etkilenebilir. Söylem analizi, incelenen söylemin yer aldığı dönemle ilişkili olmasının yanı sıra güncel kitle anlayışı ve eğilimine göre yeni bir bakış açısı getirir. İncelenen söylem yalnızca üretildiği dönemde değil analiz yapıldığı dönemde de bir anlam ifade eder. Bu bakımdan söylem analizinin incelenen metin üzerinde yapılandırmacı ve okur odaklı bir etkisi vardır.

8. *Söylem bir sosyal eylem biçimidir:* ESA'nın bakış açısından söylem, bir sosyal eylem biçimidir. ESA'nın temel amacı örtük olan şeyleri ve güç ilişkilerini ortaya çıkarmaktır. ESA, sosyal konulara duyarlı bir bilimsel paradigmadır. İletişimsel ve sosyo-politik uygulamalarda değişiklik meydana getirmeye çalışır (Fairclough ve Wodak, 1997).

Konuşmaların incelenmesinde konuşma unsurlarından sunum becerisi, ses, üslup ve ifade ve dinleyici etkileşiminin yanı sıra yazarların söylemleri ESA ile temellendirilmiştir. ESA ile temellendirilen veriler konuşmanın alt boyutları ile incelenerek temalaştırılmıştır. Konuşmanın alt boyutundaki benzerlikler ve farklılıklar oluşturulan temalar ile bulgu olarak sunulmuştur.

3. BULGULAR

1970-1975 Yılı Konuşma Dili

50 yıl önce konuşması incelenen yazarlar Suut Kemal Yetkin, Ahmet Muhip Dıranas, Tarık Buğra, Necati Cumalı ve Attila İlhan olarak seçilmiştir. Bulgular konuşmanın unsurları bakımından değerlendirilmiştir. Konuşmanın unsurlarından üslup ve ifade, ses kullanımı, konuşmaya olan dikkat, dinleyici etkileşimi, sunum becerisi, söz varlığı ve cümle yapısı olarak kendi içerisinde kategorize edilmiştir.

Türkçe Sözlükte ifade; “anlatmak eylemi, zihinde tasarlanan bir konuyu, söz ya da yazıyla bildirme, anlatım” olarak açıklanmıştır. Üslup ise, kişiye özgü bir duygu, düşünce yani ifade etme farklılığıdır. Bu farklılığı, her bireyin sahip olduğu deneyim, eğitim ve ait olduğu çevre gibi birçok unsur oluşturur (Özdem, 2010). Her birey kendi karakterine ve hikayesine göre bir üslup ve ifade geliştirir. Bireyler hangi dönemde yaşamış olursa olsun diğer insanlardan ayırt edici özelliklere sahiptir. Bu bağlamda en güçlü ayırt ediciliğin ses tonu olmasıyla beraber kişinin üslubu ve kendini ifade etme yöntemi de önemli bir ayrıma işaret etmektedir. 1970’li yıllarda yazarların bazılarında üslubun daha mütevazı ve sohbet havasında olduğu görülürken bazılarında ise ifade yönteminde daha az mütevazı ve kendini öne çıkaran bir yaklaşım görülmektedir. Örneğin Tarık Buğra “okul hayatım herkesinki gibi geçti”, “alışılmış cevabı vereyim”; Necati Cumalı’nın “her birimiz hayatımızı başka bir kazanma savaşına düştük.” cümlelerinde üslubun daha sade ve insanlarla iç içe bir görüntü sunduğu söylenebilir. Diğer taraftan Suut Kemal Yetkin’in vurgulayarak “ben hayatımda bir yüksek makama başvurup beni şuraya aldırınız demeyen bir adamım” ifadesi üslup farklılığına örnek olarak gösterilebilir. Bu farklılıkların yanı sıra 1970’li yıllarda incelenen bütün yazarlarda benzer bir üslup ve ifade görülür ki o da düşüncelerini özgürce dile getirmesidir. Yazarlar sanat ve edebiyat hakkında düşüncelerini aktarırken eleştirilerini açıkça sunmaktadırlar. “Ben özür dilerim sanata, sanatçının kendi kendisine ve topluma ihanetini görüyorum.”, “Sanatçının en büyük gücü olan bağımsız kafaya omuz çeviriş görüyorum.”, “edebiyat üzerine verilen pedagojik eğitimi yeterli görmüyorum”, “kendinizin başka insanlarla olan ilişkilerini kendinize anlatmaya başladığınız zaman bir de bakarsınız ki şiirin yetersiz olduğu yerler vardır”, “Nitekim aslında manasız olmayan ama anlamsızlık ismiyle adlandırılan bu akımın iyi şairleri

oldu.”, “hayatı olduğu gibi getiren bir tiyatro onu seyreden insanı yorar ve bezdirir çünkü san’at biraz da insanın kendi kendisinden kaçıdır.” İfadelerinde görüldüğü üzere yazarlar fikirlerini sunarken ortak bir üslup geliştirmişlerdir. Sanata ve edebiyata yönelik fikirlerini aktarırken eleştirel düşünce çizgisinden çıkmamışlardır.

Bir grup edebiyatçının konuşmasında üslup ve ifade benzerliği farklı bir durum olarak karşılanmasa da çalışmada bu benzerliğin dayanak noktaları incelenmiştir. Yazarların eleştiri kültürüne sahip olması ve öz eleştiriye öne çıkarması sonucunda bu durumun en büyük kaynağının eğitim olduğu gözlemlenmiştir. Konuşması incelenen bütün yazarlar üniversite okumuştur. Necati Cumalı Ankara Hukuk Fakültesi, Tarık Buğra İstanbul Edebiyat Fakültesi, Attila İlhan İstanbul Hukuk Fakültesi, Ahmet Muhip Dıranas İstanbul Edebiyat Fakültesi, Suut Kemal Yetkin Fransa Sorbon Üniversitesi okumuştur. Ayrıca konuşmanın yapıldığı yıllarda yazarlar 45-70 yaş aralığındadır. Bu döneme kadar her biri çeşitli illerde meslekler yapmıştır. Yazar kariyerlerinin yanı sıra yayın müdürlüğü, muallim muavinliği, edebi kurul başkanlığı, redaktörlük, kütüphane memurluğu, kurum başkanlığı, eğitim bakanlığı genel müdürlüğü, milletvekilliği ve öğretmenlik mesleklerini icra etmişlerdir. Yazarların aldığı üniversite eğitimiyle beraber farklı meslek dalları arasında yazarlık yapmaları toplumdaki sanatın etkilerini gözlemlemeye fırsat verdiği söylenebilir.

Konuşma boyunca yüksek tonda ses kullanımı görülmemiştir. Konuşmalar oldukça sakin ve yavaş tonda ilerlemektedir. Yazarlar konuştuğu kelimelere dikkat eder ve yanlış bir ifade kullanmamaya özen gösterirler. Burada yazarların yavaş tonda konuşmasında temellendirilebilecek etkenler konuşmaya ve kelimelere olan saygı ile dinleyici tarafından anlaşılır olmaktır. Yanlış bir kelime veya ifade kullanmaktansa durup beklemeyi tercih etmişlerdir ve asalak sesleri en aza indirmeye gayret göstermişlerdir. Yazarlar bir televizyon programına konuşma yaptığı için dinleyici tarafından anlaşılır olmaya gayret etmiştir. Dolayısıyla konuşmaya ve kelimelere olan saygıları ile dinleyici etkisi yavaş konuşmayı beraberinde getirmektedir. Konuşma esnasında yazarlar bazen bir cümleyi normal konuşma hızında söylerler, bu durum onların normal konuşmalarının yavaş olduğunu değil dinleyicilerin karşısında konuşurken özenli bir tutum sergilediğini gösterir.

Yazarlar televizyon programında sunucu ile kendisi arasında geçen konuşmada karşılarında doğrudan bir seyirci kitlesi olmamasına rağmen bu etkeni göz önünde bulundurmuşlardır. Dinleyici etkileşimini gözeterek konuşmalarını yaparlar. Konuşmaya yazarlar hazırlanarak gelmişlerdir ancak röportaj niteliğinde olan yerlerde yöneltilen sorular esnasında önceden hazırlanmadığı kısımlar da mevcuttur. Burada yazarlar konuşmalarını yaymaz veya soruyu başka eksene kaydırmaz. Düşünür ve aynı dikkatle cevap verir. Dolayısıyla konuşma bir bütün halinde değerlendirilebilmektedir.

Yazarlar hem yöneltilen soruları cevaplarırken hem de serbest konuşma gerçekleştirirken konuyu iyi bir kompozisyonda sunmaktadırlar. Konuşulan konudan başka bir yöne sapmamaya dikkat ederler ancak sorunun içerisine kendilerini sıkıştırmazlar. Bazı konuşmalarda yazarlar cümle arasında fazla duraklar. Vereceği cevabı muhtemelen toparlarken bu bekleme süresi günümüz insanı için sıkıcı bir konuşma olarak adlandırılmasına sebep olur. Konuşma sırasında yazarlar oturur pozisyonda konuşma yaparlar ve bu durum beden dillerini değerlendirme noktasında büyük bir veri sunmaz.

Bu dönem konuşmalarda güçlü bir vurgu ve tonlamaya rastlanmamıştır. Yalnızca bazı yerlerde “*diyordu ki dilin biraz ağır.*”, “*biçim olmak gerekir*” gibi kelimelerde kuvvetli vurgu yapılmıştır. Tamamen bir cümlenin vurgu olduğu yer yalnızca Suut Kemal Yetkin’in “*ben hayatımda bir yüksek makama başvurup beni şuraya aldırınız demeyen bir adamım*” ifadesindedir.

1970 yılındaki konuşmalara bakıldığında kelime ve cümle yapısında günümüze göre farklılıklar tespit edilmiştir. Dilin iç formuna bakıldığında herhangi bir gramer farklılığına rastlanmamıştır ancak cümle yapıları oldukça uzundur. Günümüzde konuşma dilinde bu denli uzun cümlelere oldukça nadir rastlanır veya hiç rastlanmaz. Aşağıda konuşmalardan alınmış cümleler uzun cümle yapısına örnek olarak verilmiştir:

- “*Bir edebiyatçının hatta genel olarak bir sanatçının yazdıklarına biçim veren yaşadığı hayattır en çok ve genel olarak beni eleştirenlerin ve eleştirmenlerin de yetemedikleri şey yaşamımla yazdıklarım arasında sıkı bir bağlantı bulunduğu yolundadır.*” (Necati Cumalı)
- “*Hâsılı demek isterim ki kuşağımız, bu kısmeti kapalı gençlik, bir bakıma kedinin yavrularını atması gibi cumhuriyet eğitiminin liseyi bitirinceye kadar sırtını sıvazlayıp, yetiştirip birden sonra yani doğurduktan sonra sokağa attığı bir nesil olarak kaldı.*” (Necati Cumalı)
- “*Günlük manasını alelade tahrif ederek, değiştirerek kelimelerin birbiriyle ilişkilerini değiştirmek suretiyle onları yeniden terkip etmek suretiyle tıpkı ressamların tabiattaki şekilleri inkar edip de kendilerinin doğa dışında doğrudan doğruya bir şekil yaratma iddiası gibi bunlar da kelimeleri birbirine mantıki bağlantılarla bağlamayarak dağıtmaya gittiler.*” (Ahmet Muhip Dıranas)
- “*Sanki o eski arkadaşlarım, o demin isimlerini saydıklarım, daha niceleri orada hala oturuyorlarmış hala içiyorlarmış konuşuyorlarmış vehmi içinde olurum onları ararım ama camları duvarları delip gitmek ve onları bir daha bulmak mümkün değildir.*” (Ahmet Muhip Dıranas)

1970 yılında yapılan konuşmalarda cümle yapıları uzun olsa dahi dilin iç formunda bir değişik gerçekleşmemiştir. Türkçe gramer yapısını geçmişten günümüze olduğu gibi muhafaza etmiştir.

Gramer yapısında herhangi bir değişim olmamasına karşın kelimelerde ve kelime telaffuzlarında farklılık göze çarpmaktadır. Konuşmalardan hareketle tespit edilen kelimelerin listesi verilmiştir. Bu kelimeler konuşma sırasında günümüzde kullanılmayan veya sık kullanılmayan kelimelerden seçilmiştir.

Kelime listesi:

- Ameliye (Arapça *ameliyye*)
- Benzeti (Türkçe)
- Bilhassa (Arapça)
- Bu surette, surette (Arapça)
- Çünkü (Farsça *çün + ki*)
- Demin (Türkçe)
- Edebiyyat (Arapça *edebiyāt*)
- Evvel (Arapça)
- Evvela (Arapça)
- Fevkalade (Arapça)
- Gene (Türkçe)
- Gine (Türkçe)
- Hakiki (Arapça *hakīkī*)
- Halbuki (Sık kullanılan – Arapça hal + Türkçe bu + Farsça ki)
- Harp (Arapça)
- Hâsılı (Türkçe)
- Hendesî (Arapça *hendesî*)
- Hiç şüphesiz (Sık kullanılan)
- İmtihan (Arapça *imtiḥān*)
- İnsansal (Türkçe)
- İntiba (Arapça)
- Lazım gelmek (Arapça *lazim*)
- Mana (Arapça)
- Mantikî (Arapça *mantikī*)
- Muhayyile (Arapça)
- Mutlu kılmak (Türkçe)
- Münekkit (Arapça *munekkid*)
- Mütalaa etmek (Arapça *muṭāla`a*)
- Müteşekkil (Arapça)
- Nakletmek (Arapça *nakl*)
- Na-mütenahi (Farsça *nā + Arapça mutenāhī*)
- Neşretmek (Arapça *neşr*)
- Non-figuratif (Fransızca)
- Ötürü (Türkçe)
- San`at (Arapça *şan`at*)
- Tahrif etmek (Arapça)
- Tahsilat (Arapça)
- Talebe (Arapça)
- Teftiş (Arapça)
- Terkip etmek (Arapça)
- Tertip etmek (Arapça)
- Vehim (Arapça)
- Velhasıl (Arapça)
- Yahut (Farsça)
- Yuğurmak (Türkçe)
- Zat (Arapça)

Konuşma sırasında yanlış telaffuz edilen kelimeler aşağıda listelenmiştir.

- Ağar (ağır)
- Akrâba (akraba)
- Amma (ama) (Arapça *amma*)
- Anlamağa/çalışmağa
- Bağçe (bahçe) (Farsça *bâğçe*)
- Bazan (bazen)
- Göğercin (güvercin)
- Halk (açık l)
- Lîse (Lise) (Fransızca *lycée*)
- Tamamiyle, akımlariyle
- Tümüyle, şairlerlen
- Yorumlıyım, yaşıyan, olmıyan

2020-2023 Yılı Konuşma Dili

2020-2023 arasında kullanılan Türkçe konuşma dili üslup ve ifade, ses kullanımı, konuşmaya olan dikkat, dinleyici etkileşimi, sunum becerisi, kelime ve cümle yapıları üzerinden değerlendirilmiştir. Konuşması incelenen yazarlar Murat Menteş, Zülfü Livaneli, Sunay Akın, Ahmet Ümit ve Cem Mumcu olarak seçilmiştir.

İncelenen konuşmalardan hareketle bütün yazarlarda ortak bir konuşma dili gözlemlenmiştir. Bu dil diğer konuşma unsurlarına göre yazarların üslup ve ifadesinde daha yoğun bir şekilde toplanmıştır. Günümüzde yazarların birçoğunun amacı konuşma yaparken dinleyicilerde olumlu bir değişiklik bırakmaktır. Çoğunlukla bu olumlu değişim motivasyon olarak kendini göstermektedir. Konuşmalarda konular umut, kendini geliştirme, içindeki cevheri ortaya çıkarma, romanın faydaları gibi bireyleri bulunduğu yerden daha ileriye taşıma amacı gütmektedir. Konuşmalarda bu ortak amaç üsluplarına ve ifadelerine doğrudan yansımaktadır. Örneğin “*lütfen sol kolunuza mecbur kaldığınız yerlere yolculuklara çıkın*”, “*romanı ihmalkâr bir gözle sadece eğlenmek için okunacağını düşünmemenizi umuyorum arkadaşlar.*”, “*Şu fotoğraf bile tek bir fotoğraf bile her şeyi anlatmıyor mu?*” cümlelerinde bu ileriye taşıma amacını görmekteyiz. Konuşmalarda bireyleri ileriye doğru taşıma ve onların hayatında anlamlı bir değişikliğe adım attırma amacı yazarların cümlelerinde yer almaktadır. Yazarların üslubunda dinleyicilere empati kurdurma amacının da bulunduğu görülmektedir. Özellikle soru cümlelerinde karşı tarafı konuyla ilgili düşündürmektedir. “*Siz bu yapıyı kendi isteğinize göre bozabiliyor musunuz ve yeni bir yapı kurabiliyor musunuz?*” “*özgürlük için kurtuluş savaşında cepheye silahları neyle taşıdık?*” “*Neden bir roman okuyayım veya neden savaş ve barış romanını okuyayım beş ciltlik kitabı onun dizisini izlemek varken?*” cümleleri doğrudan dinleyicinin var olan durumu düşünmesi ve sorgulaması için kurulmuştur. Dolayısıyla günümüzde yazarların konuşma dilinde üslup ve ifade olarak motivasyon konuşmalarını tercih ettiği söylenebilir.

Ses kullanımı, akıcılık, vurgu ve tonlama olarak oldukça farklılık göstermektedir. Günümüzdeki yazarlarda ses kullanımı açısından bir bütünden söz etmek güçtür. Bazıları sesinde fazla inişli ve çıkışlı

iken bazılarının ses tonu oldukça sabittir. Ses kullanımından dinleyici oldukça fazla etkilenmektedir. Öyle ki ses kullanımındaki akıcılık bir noktadan sonra dinleyiciyi konuşmaya bağlamakta veya pes ettirmektedir. Yazarların ses kullanımındaki ortak nokta ise ses hızı olarak tespit edilmiştir. Yazarların konuşması ve konuşma dili hızlıdır, normalin üstü ses hızı ile konuşmaktadırlar.

Yazarların konuşmaya olan dikkati öncelikle hazırlıklı gelmiş olmalarından çıkarılmaktadır. Murat Menteş roman okumanın faydalarından, Zülfü Livaneli umudun yarattığı kurtuluştan, Sunay Akın Atatürk'ün çocukluğundan, Ahmet Ümit yapıları bozmak için yazmaktan ve Cem Mumcu kendinizden kaçmaktan bahsetmektedir. Yazarlar konularına göre verilen sürede dilediğince konuşma yapmaktadır ve konuşmalarına oldukça dikkatlidir. Konuşmayı kompoze ederek bağlam içerisinde hikâyelerle zenginleştirerek dinleyiciye sunmaktadırlar. Dinleyici etkileşimi konuşulan konudan yana yüksektir. Çünkü konular doğrudan dinleyiciye hitap eder ve dinleyici için orada vardır. Dolayısıyla yazarların konuşmaya olan dikkatinin yüksek ve dinleyici ile doğrudan etkileşimde olduğu söylenebilir.

Sunum esnasında yazarların beden dili oldukça gelişmiştir. Bütün yazarlar beden dilini aktif kullanmaktadır. Hem ayakta sunum yaparken hem de otururken jest ve mimikler konuşmanın paralelinde kullanılır ve bu durum dinleyicinin konuşmaya olan dikkatini artırmaktadır. Ayrıca sunumların bazılarında görsel materyal kullanılmaktadır ve bu görseller dijital sunu yoluyla dinleyicide konuyu somutlaştırmada yardımcı olmaktadır. Dolayısıyla hazırlıklı bir konuşma olmanın yanı sıra başarılı ve çalışılmış sunumdan söz edilebilir.

Bu dönemde cümle yapıları incelendiği zaman ne çok uzun ne de çok kısa cümlelere rastlanmaktadır. Cümleler orta uzunluktadır ancak bazı cümlelerin sonu gelişigüzel bitmektedir. Yani yazarların cümleyi toparlamakta zorlanarak baştan cümle kurmayı tercih ettiği görülmüştür. Ayrıca cümleler de hızlı bir bitirişle sonlanmaktadır. Bu durumun da hızlı konuşmadan kaynaklandığı gözlemlenmiştir. Dilin gramer yapısında ise herhangi bir değişikliğe rastlanmamıştır. Dilin dış yapısına yani kelimelere bakıldığında ise söz varlığında değişiklikler olmuştur. Konuşmalardan hareketle oluşturulan güncel söz varlığı aşağıda listelenmiştir.

2023 kelime listesi:

- Acayip (Arapça)
- Amblem (Fransızca *emblème*)
- Anarşist (Fransızca *anarchiste*)
- Anormal (Fransızca *anormal*)
- Argüman (Fransızca *argument*)
- Arkadaşlar (Hitap)
- Bazen (Arapça *ba'zen*)
- Birazcık (Türkçe)
- Cut Down (İngilizce)
- Çok (Türkçe)
- Dedim-Dedi (Türkçe)
- Dramatik (Fransızca *dramatique*)
- Endüstriyel (Fransızca *industriel*)
- Enstrüman (Fransızca *instrument*)
- Entelektüel (Fransızca *intellectuel*)
- Enteresan (Fransızca *intéressant*)
- Espri (Fransızca *esprit*)
- Falan Filan (Türkçe)

- Fonksiyon (Fransızca *fonction*)
- Galaksi (Fransızca *galaxie*)
- Gerçekten (Türkçe)
- Halt (Arapça *ḥalt*)
- Hani (Türkçe)
- Her şey, şey (Farsça *her*, Arapça *şey*)
- Homojen (Fransızca *homogène*)
- İllüstrasyon (Fransızca *illustration*)
- İnanılmaz (Türkçe)
- İşte (Türkçe)
- Kapsül (Fransızca *capsule*)
- Kendi (Türkçe)
- Kıç (Türkçe)
- Kıymet, kıymetli (Arapça *kiymet*)
- Komünist (Fransızca *communiste*)
- Konser (Fransızca *concert*)
- Kozmopolit (Fransızca *cosmopolite*)
- Materyal (Fransızca *matériel*)
- Mekanizma (İtalyanca *meccanismo*)
- Muhteşem (Arapça *muhteşem*)
- Ne Alaka (Arapça *alâka*)
- Orkestra (İtalyanca *orchestra*)
- Paradoks (Fransızca *paradoxe*)
- Partikül (Fransızca *particule*)
- Plan (Fransızca *plan*)
- Protesto (İtalyanca *protesto*)
- Psikolog (Fransızca *psychologue*)
- Reaksiyon (Fransızca *réaction*)
- Repertuvar (Fransızca *répertoire*)
- Repitasyon (Fransızca *reputation*)
- Sosyalizm (Fransızca *socialisme*)
- Spontanite (Fransızca *spontane*)
- Strateji (Fransızca *stratégie*)
- Şahane (Farsça *şāhāne*)
- Şöyle (Türkçe)
- Şu Anda (Arapça *an*)
- Tabii (Arapça *tabî'i*)
- Tatminkar (Arapça *taṭmīn* + Farsça – *kār*)
- Team Lider (İngilizce)
- Teknoloji (Fransızca *technologie*)
- Trajik (Fransızca *tragique*)
- Travma (Fransızca *trauma*)
- Vay Canına (Türkçe)
- Ya (Türkçe)
- Züppe (Türkçe)

Yanlış telaffuz edilen kelimeler:

- Tamamiyle,
- Görmiyene
- Açıklıyım
- Hanfendi
- Diyim
- Söylicem
- Yapıyım

Tablo 1. Benzerlikler ve Farklılıklar.

BENZERLİKLER	FARKLILIKLAR
<p>İfade: Yazarlar bir düşünceyi ya da olguyu dinleyiciye aktarırken somutlaştırma veya örneklendirme yolunu tercih etmektedirler. Attila İlhan'ın kasabası, Ahmet Muhip Dıranas'ın gemisi, Murat Mentеш'in reaksiyon örnekleri gibi her yazarın konuşmasında açıklamaya çalıştığı düşüncenin daha iyi anlaşılması için dinleyicilerin zihninde örneklendirdiği görülmektedir.</p>	<p>Ses hızı ve sos tonu: Yazar konuşmaları geçmişten günümüze kıyaslandığı zaman ses hızında büyük bir fark olduğu gözlemlenmektedir. Günümüzde konuşmalar oldukça hızlıyken, geçmişte daha sakin ve yavaş bir tonda konuşulmaktadır. Günümüzde çok daha yüksek tonda konuşulmaktadır. Günümüze kıyasla geçmişte ses tonu düşüktür.</p>
<p>Akıcılık: Bütün yazarların kendince bir üslubu vardır. Her biri konuştuğu konuya çalışarak ve kompoze</p>	<p>Üslup: Kişiyi özgü bir ifade olan üslupta tespit edilen farklılık ise geçmişte yazarlar dinleyiciye daha dikkatli</p>

ederek konuşma yapmaktadır. Dolayısıyla konuşmalarındaki acıcılık zamansal herhangi bir değişime uğramamıştır.	yaklaşmaktadır. Genellikle “Efendim, bakın şöyle söyleyeyim” iken, günümüzde bu söylem “arkadaşlar bunu görmelisiniz” şekline gelmiştir.
Eleştiri dili: Yazarlar hangi dönemde olursa olsun yaşadığı toplumu ve kendini sınamayı bilen, gözlem yapan, araştıran ve deneyen insanlar olmuşlardır. İncelenen konuşmalarda bu durumun etkisini onların eleştirilerinde görmekteyiz. Hem bulunduğu çağı hem düşünme şekillerini sorgulamışlardır ve bu analizler neticesinde bir sonuca varmışlardır. Necati Cumalı'nın “ <i>gerekirse ben kendimi kısmeti kapalı gençliğin şairi olarak betimlerim</i> ”, Tarık Buğra'nın “ <i>Sanat sanat içindir sözü yanlış anlaşılır, yanlış yorumlanır</i> ”, Cem Mumcu'nun “ <i>Kendinizi tanımladığınız o hal sizin aynı zamanda işgalinizdir</i> ” cümlelerinde bu analizi, eleştiri ve sentezi bir arada görmekteyiz.	Beden dili: 1970 yılında yazarların birçoğu oturur pozisyonda konuşma yapmaktadır. Günümüzde ise hem ayakta sunum yapılmakta hem de oturarak konuşulmaktadır. Her iki pozisyonda da beden dili kullanımı günümüzde çok daha fazladır. Oturarak konuşma yapanlarda el ve kol hareketleri başta olmak üzere baş hareketleri ve mimik kullanımı da oldukça etkilidir. Günümüzde ayakta yapılan sunumlarda da yazarlar sahneyi aktif kullanmaktadır. İkileme kullanımı: Günümüzde yazarlar konuşmalarında daha çok ikileme kullanmaktadır. “ <i>para-pul</i> ”, “ <i>börtü-böcek</i> ”, “ <i>hemen hemen</i> ”, “ <i>yavaş yavaş</i> ”, “ <i>zaman zaman</i> ” gibi ikilemelere günümüzde konuşma dilinde yer verilirken geçmişte daha az söylenmektedir.
Diyaloglar: Yazarlar konuşmalarında konuyu ve anlatımı zenginleştirmek için kısa diyaloglara çokça yer vermiştir. Zülfü Livaneli General ile Atatürk arasındaki diyaloga, Cem Mumcu kasabadaki kadın ile kendi arasında geçen konuşmaya, Ahmet Ümit Zeus ve Kronos arasındaki iktidar çatışmasına, Murat Menteş keçilerin Godfather filmini yorumlamalarına, Tarık Buğra öğretmeni ile kendisi arasında geçen yazmak konusuna, Suut Kemal Yetkin'in devlet büyükleriyle arasında geçen görevlendirme diyaloglarında örnekleri olduğu gibi daha birçok diyalog örneği konuşmalarda gözlemlenmiştir.	Terimler: Terimler eski konuşmalarda “ <i>öz</i> ”, “ <i>biçim</i> ”, “ <i>sanat</i> ”, “ <i>muhayille</i> ” gibi edebiyatın terimlerini kapsamaktadır. Günümüzde ise konuşmalarda “ <i>evrim</i> ”, “ <i>nebula</i> ”, “ <i>galaksi</i> ”, “ <i>endüstri</i> ” gibi beklenmedik terimler dinleyiciyi karşılamaktadır. Konu: Geçmişte yazarlarla konuşulan konular çok daha sanatsal ve edebiyatla doğrudan ilişkili konuşurken günümüzde durum daha farklıdır. Artık yazarların bu birikimleri hayatımıza nasıl anlamlı bir fark getirebilir? Çerçevesinde konular seçilmektedir.
Güncellik: Yazarlar bulunduğu dönemde güncel olanı takip etmekte ve bu konularla ilgili yorumlarda bulunmaktadır. Dıranas'ın garipçilik akımına olan görüşleri, sanatta non-figüratif akıma değinmesi, Tarık Buğra'nın güncel olan sanat sanat içindir görüşünü açıklaması, Cem Mumcu'nun Instagram ve Twitter gibi güncel platformlardan söz etmesi, Zülfü Livaneli'nin İstanbul'da yeni ve bilinen Zorlu Center'dan söz etmesi yazarların güncel olanı takip ettiğini ve yorumlamada bulunurken kullandığı gözlemlenmiştir.	Mizah: Konuşmalarda doğrudan bir mizah içeriği olmamasına rağmen günümüzde yazarlar nükteli ifadelerle yer vermektedir. “ <i>Zorlu Center'da değil ya?</i> ” “ <i>Umarım unutmazsınız rüyalarınıza girer</i> ” gibi dinleyiciyi harekete geçiren mizahi ifadelerle rastlanmaktadır. Geçmişte yazar konuşmalarında mizahi herhangi bir öge gözlemlenmemiştir. Argo ifadeler: 2020 sonrası yazar konuşmalarında argo ifadelerle sık rastlanmasa da geçmişe kıyasla birkaç yerde geçiyor olması konuşmada bir farklılık olduğunu göstermektedir. “ <i>Halt</i> ”, “ <i>züppe</i> ”, “ <i>kıç</i> ”, “ <i>kaknem</i> ” gibi kelimeler günümüzde bilinçli olarak kullanılmıştır.
Şiir kullanımı: İki dönemin yazarları da şiire yer vermiştir. Zülfü Livaneli'nin “ <i>Orada bekle köprü</i> ”, Dıranas'ın “ <i>Fahriye Abla</i> ”, Attila İlhan'ın “ <i>Ferda</i> ” şiirlerini okunması iki dönemdeki yazarlarda şiirin kullanıldığının göstergesidir.	Kelime Tekrarı: Yazarların konuşma esnasında seçtikleri konuyla ilgili kelimelerde ve bağlaçlarda sıklıkla aynı kelimeleri tekrar ettiği görülmektedir. “ <i>Kendiniz</i> ”, “ <i>diyelim ki</i> ”, “ <i>işte</i> ”, “ <i>umut</i> ” gibi kelimelerin tekrarı buna referans olarak gösterilebilir.
Yazarlara atf: Yazarlar gerek düşüncelerini desteklemek için gerek konuşmasında bir anısını anlatırken değinmek için mutlaka diğer yazarlardan	Kelimeler: Konuşmalarda tercih edilen kelimeler arasında büyük bir fark olduğundan bahsedilmiştir. Liste olarak verilen kelimelerden çıkarılacağı üzere

<p>bahsetmektedir. Murat Mentş Charles Dickens , Balzac, Orhan Kemal, Yaşar Kemal, Umberto Eco'dan, Livaneli Uğur Mumcu'dan, Necati Cumalı Tanpınar'dan Yakup Kadri Karaosmanoğlu'ndan, Suut Kemal Yetkin Hüseyin Cahit Yalçın, Yahya Kemal Beyatlı ve daha isimleri listelenebilecek uzunlukta birçok yazara değinmektedir.</p>	<p>geçmişteki yazarlarda bazı kelimeler hiç kullanılmaz. Bu kelimeler; “<i>acayıp, anormal, argüman, dramatik, endüstriyel, enstrüman, entelektüel, enteresan, falan filan, fonksiyon, galaksi, hani, homojen, illüstrasyon, konser, kozmopolit, materyal, mekanizma, paradoks, partiküler, protesto, reaksiyon, repertuvar, repitasyon, sosyalizm, spontanite, strateji, team lider, teknoloji, trajik, travma, vay canına</i>” olarak belirtilebilir.</p> <p>Geçmişteki yazar konuşmalarında kullanılan kelimelerden bazılarına ise günümüzde hiç rastlanmamıştır. Bunlar; “<i>ameliye, bilhassa, bu surette, demin, evvel, evvela, harp, hâsılı, hendesî, imtihan, intiba, lazım gelmek, mantıkî, muhayyile, münekkit, mütalaa, müteşekkil, nakletmek, nâ-mütenahi, neşretmek, non-figüratif, tahrif, tahsilat, talebe, teftiş, terkip, tertip, vehim, yağurmak ve zat</i>” kelimeleridir.</p> <p>Bu kelimeler, günümüzde hâlâ kullanılmaktadır ancak kullanım sıklığında bir değişim söz konusudur. Geçmişte bu kelimeler, konuşmanın bağlamına veya kişinin üslubuna göre kullanılmış olabilir. Ancak kullanım sıklık düzeyindeki değişim bir veri ortaya koymaktadır.</p>
	<p>Cümle yapıları: Cümleler her dönemde yazarların ifadelerine göre farklılık göstermektedir. Burada sıkça rastlanan ise yazarların cümle uzunluk-kısalıkları genel bir değerlendirme yapıldığında geçmişte daha uzun yapıları tercih etmeleridir.</p>

4. TARTIŞMA, SONUÇ ve ÖNERİLER

Bu araştırmanın amacı 50 yıl arayla konuşma dilinde ortaya çıkan farklılıkları konuşmanın fiziksel unsurlarıyla incelemek ve eleştirel söylem analizi yoluyla bu değişime kapsamlı bir yorum getirebilmektir. Konuşma dilinde gerçekleşen farklılığı 50 yıllık periyotla incelemek var olan değişimin manzarasını ortaya koymuştur. Ana hatlarıyla analiz edilen konuşmanın dönem değişikliğine yansıyan öncesi-sonrası arasındaki ilişki net bir şekilde görülebilmektedir. Konuşmanın fiziksel unsurları iki dönemde de analiz edilerek benzerlikler ve farklılıklar ortaya çıkarılmıştır. Konuşma dilindeki farklılığın nedenselliklerine bakılacak olursa eleştirel söylem analizinde yer alan konuşmanın görünmeyen boyutlarını ele almak gerekmektedir. Güç ilişkileri, ideolojik arka planlar, söylemin toplumu ve kültürü inşası, söylemin bir sosyal eylem biçimi oluşu şüphesiz bütün yazarların çok iyi bildiği ve bunun bilincinde olarak konuşmalarını yaptığı önemli boyutlardır. Çok ağır konuşan yazar da çok hızlı konuşan yazar da söylemin sosyal eylem yönü istendik biçimde kendileri tarafından oluşturulmaktadır. Bütün konuşmalarda yazarlar kendi benliğini ortaya koyar ve bunu ürettiği sanatla, sanata bakış açısıyla harmanlayarak dinleyicilere bir kompozisyon sunar. Toplumdaki farklı ideolojik sınıflar içerisinde bir imaj oluştururlar ve dinleyici ister istemez bir yere onları yerleştirmeye çalışmaktadır. Siyasi ideoloji bir tarafta dursun toplumsal aidiyetlerine göre bile kendilerini belirli tarzlarda sunan bireyler yazarlarda da aynı durumu görmektedir. Sosyal bilimlerle ilgilenen kişilerin

ideolojik meselelerden uzak durmasının mümkün olmayacağı bir gerçektir. Kimi bu ideolojileri daha fazla görünür kılarken kimi arka planda tutmaktadır. Bütün yazarların geçmişine, eğitimine, mesleğine, yaşadığı şehirlere yani kısacası yazarın hikâyesine bakıldığı zaman onun konuşmasında neden bazı unsurların daha baskın olduğuna yönelik çıkarımlarda bulunulabilir. Dili kullanım biçimi bu geçmişi ve yazarın karakterini ortaya koyarak bir sentez şeklinde dinleyicilerle kavuşmaktadır. Konuşma dilinde meydana gelen değişimlerin ideolojik olarak farklılıktan ve hatta yanlış yöne sapmaktan ortaya çıkan olmaması gereken/yanlış bir değişim olduğu yönünde hem yazar/düşünür kişiler hem de halk tarafından yapılan yorumlardır bulunmaktadır.

Eleştirel söylem analizine (ESA) göre, ele alınan sosyal sorunların temelinde dil kullanımı bulunmaktadır. Sosyo-kültürel süreçler ile meydana gelen dili kullanım farklılıkları nesiller arasında iletişim kopukluğunu doğurmaktadır. Dil kullanımındaki ortaya çıkan kelime farkları, cümle yapıları, bireylerin kendilerini ifade etme biçimi ve diğer konuşma unsurları sosyal olarak dönemin manzarasını çizmektedir. Geçmişteki konuşmalara ve günümüzdeki konuşmalara bakıldığında genel manzarada bir iklim değişikliği gözlemlenmektedir. Geçmişte resmî, yavaş ve sanatsal olan konuşma iklimleri günümüzde yerini motivasyona, hıza ve kısmen eğlenceye bırakmıştır. Bu iklim değişikliğinin temelinde dinleyicilerin beklentisi olduğu söylenebilir. Dinleyicilerin konuşmalardan beklentisi temelde haz odaklı ve faydacı bir nitelikte olduğu için konuşma iklimi de değişikliğe uğramıştır.

ESA'ya göre söylemin toplum ve kültürü inşa etmesinde karşılıklı bir denge bulunmaktadır. Söylem toplumu ve kültürü, toplum ve kültür de söylemi belirler. Toplumun bir görüş belirlemede ortaya çıkan etken, tepkisel veya doğrusal olabilir (örneğin deprem gibi yaşanan toplumsal olaylar veya yeni kuşakların gelenekten uzaklaşması). Bu durumlarda ortaya çıkan söylemlerde konuşmanın fiziksel unsurlarından en fazla değişime uğrayan üslup farklılığı, ses kullanımı ve ifade gücüdür. Dinleyicilerin konuşmacıyı takdir etmesinden hareketle yazarlarda konuşma biçimleri beklentiye uyumlu olarak gelişme göstermektedir. Dolayısıyla bu çalışmada toplum ve kültür söylemi inşa etmede baskın bir durumdadır. Bir toplumda var olan söylem biçimi o toplumun içinde bulunduğu zaman ve bu zamanın ruhuyla ilişkilidir. Söylemin tarihselliği bu noktada zaman ile doğrusal ilerlemektedir. Geçmişte ve günümüzde yazarlar kendi yaşamlarından yola çıkarak eserlerini yapılandırmışlardır. Bu eserlerde yazarların hayatı boyunca yaşadıkları, karşılaştığı sorunlar, sanat ve edebiyat anlayışları tarihin içerisinde harmanlanarak bir bütünü oluşturmaktadır. Bu bütünlük konuşmalarında dinleyiciye sunularak kendini göstermektedir.

Eleştirel söylem analizinin metin analizinden öne çıkan yönü yorumlayıcı ve açıklayıcı olmasıdır. Metinde ortaya çıkmayan ayrıntılar yazarların konuşmasında tonlamada, ses hızında, cümle kurmasında, jest ve mimiklerinde kendini ele vermektedir. Metinde kontrol yazarın kendisindeyken konuşmada apaçık dinleyicidedir. Metin analizinde verilmek istenen mesaj ve algı (medya metinlerinde

olduğu gibi) düşünülerek ve çalışarak yapay bir biçimde hazırlanırken, konuşmada bu yapaylığı uzun süre sürdürmek mümkün değildir. Bu bakımdan konuşmalara yapılan söylem analizinin toplum üzerinde yapılandırmacı bir etkisi olduğundan söz edilebilir. Eleştirel söylem analizi yoluyla deşifre edilen konuşmalar dinleyicinin farkındalığını artırdığı gibi konuşmada sezilen gizli ideolojileri de açığa çıkarmaktadır.

Güzel (2023), dil kullanıcılarının farklı zaman ve ortamlarda öteki dil kullanıcılarıyla yaptıkları temasın sonucunda dilsel çeşitlenmeler ortaya çıktığını belirtir. Buna göre bu çeşitlenmelerin analizi hem dilin analizi hem de toplumun yaşadığı değişimlerin belirlenmesi anlamını taşır. Aşan'ın (2018) çalışmasına göre, gazete manşetlerinde dil farklılığının sebepleri Arap alfabesinin terk edilmesi ve Fransızca kelimelerin dile yerleşmesidir. 2000 yılı sonrasında ise internet ile birlikte İngilizce kelimeler çoğalmış olup hız dönemine geçilmiştir. İnternet ile gelen bu hız çağında dil normal değişimden çok daha hızlı değişimler geçirmektedir. Şüphesiz 50 yıl aradan sonra yazarların konuşma hızında ortaya çıkan farklılığın teknoloji kullanımındaki hıza bağlı olarak değişmiş olması muhtemeldir. Günümüzde dikkat süresinin kısılması, dikkat eksikliğinin artması ve hızlı tüketim, akıllı cihazların getirdiği hareketli döngülere alışılmış olması ile temellendirilebilir. Dolayısıyla konuşma dilinde artan hız, dikkati toplamak ve dinleyici etkileşimini koparmamak için kaçınılmaz olmuştur. Tombul'un (2019) araştırmasında ise, 3 televizyon kanalının sabah kuşağı ve ana haber bülteni programları incelenmiştir. Bu programlarda görülen söyleyiş bozuklukları, anlatım bozuklukları, dil düzeyi ve yabancı sözcük kullanımına bakılmıştır. Sabah kuşağı programlarında en sık rastlanan problem söyleyiş bozuklukları olmuştur. Katılımcıların ekranda olma hassasiyeti göstermemesinden dolayı dil düzeyi ile ilgili sorunlar da ortaya çıkmıştır. Bu araştırmadaki konuşması incelenen kitle daha büyük bir sosyolojik analiz ile yorumlanabilmektedir. Değişen Konuşma Dili araştırmasının yazarlarla sınırlandırılması Tombul'un (2019) çalışmasından bu noktada farklıdır. Ancak araştırmalar gösteriyor ki günümüzde karşılaşılan sorunların benzeri önceki çalışmaların 2000 yılı sonrasında da gözlemlenmiştir. Özellikle gazete manşetlerinde aynı kelimenin farklı formlarının haber kanalına göre söyleyiş ve ifade farkı içermesinin temelinde, verilmek istenen anlam ve hedef ideoloji görülmektedir. Benzer şekilde özellikle dile yerleşen yabancı kelimeleri kullanmayı reddetmek çabası da, bulunduğu kanalın ideolojisini söylem yoluyla sezdirerek aktarması olarak yorumlanmaktadır. Tombul'un (2019) araştırması ise geniş bir kitleyi incelemesi bakımından çeşitli konuşma bozukluğunu içermektedir.

Değişen Konuşma Dili çalışması yalnızca yazar konuşmaları ile sınırlandırılmıştır. Yazarların eğitim seviyesinin ve ilgilendiği, okuduğu alanların birbirine yakın olması, beslendiği kaynakların da bir sonucunu ortaya koymaktadır. Araştırmada benzerlikler ve farklılıklar bir arada değerlendirildiğinde konuşmadaki en büyük değişimlerden birinin fiziksel unsurları olduğu gözlemlenmiştir. Özellikle ses kullanımı noktasında 50 yıl içerisinde ortaya çıkan değişim oldukça fazladır. Bu değişimin en büyük öncülerinden birinin ise teknoloji olduğu yönünde görüşler artmaktadır. Bu bağlamda Newman'a (2016)

göre, dil değişiminin etkeni teknolojidir; Teknoloji dili etkiler. İnternet üzerinden yoğun mesajlaşanların, sözcükleri kısalttıkları ya da cümlelerde ağırlıkla kısaltmalar ve duygusal semboller kullandıkları herkesçe malumdur. Gerek dilsel evrim/değişim ve gerekse teknoloji kullanımı olsun, dilin değişimi ve gelişimi toptan bir şekilde olmayıp tıpkı kültürel değişim gibi bir süreç içerisinde gerçekleşecektir. Dildeki değişimler gerek teknolojiye gerek başka sebeplere bağlı olsun normal karşılanmaktadır. İçerisinde bulunduğumuz hız dönemi, yavaş konuşmaya, yavaş düşünmeye ve yavaş üretmeye tahammül gösterme bakımından oldukça düşüktür. Bilginin katlanarak ilerlemesi, bazı kalıp cümlelere ve kalıplaşan bakış açılarına karşı artık mesafelidir. Herkesin duyduğu, bildiği ve alıştığı düşünceleri dinlemek faydasız kalmıştır. İncelenen yazarların özgün tavrı bu kalıplaşan sözlerin ve düşüncelerin çok uzağındadır. Arada geçen 50 yıl onları henüz eskitmediği gibi dinleyeni şaşırtacak düzeyde etkili ifadeleri bulunmaktadır. Bu sebeple çalışmanın yazarlarla sınırlandırılması verileri karşılaştırmak için makul bir kısıtlama olarak görülmektedir.

Gökberk'e (2011) göre, yüzyıllar boyunca birikmiş, şekil kazanmış olan dili baştan aşağı değiştirmek kimsenin elinde değildir. Çünkü dil kendi başına değişmez, ancak ulusal kültürün bütünü gibi yaşayan dil de devinen bir şeydir ve geçmişten gelerek bugün üzerinden geleceğe doğru uzanan bir oluşturmaktadır. İçinde yer aldığı kültürün bütününe ayak uydurur. Onun için kültürün bütününe bir andaki durumu dilde de kendini açığa vurur. Unutmayalım ki hiçbir dil bugünkü durum ve olgunluğu ile birden ortaya çıkmış, gökten düşmüş değildir. Her dil, bu dili kullanmış olan sayısız kuşakların emekleri ile gelişmiştir.

Bir diğer önemli farklılık noktası ise yazarların konuşmadaki konu seçimidir. Yazarlar her dönem dinleyiciye göre konuşmuştur ancak baştan aşağı dinleyici odaklı ve dinleyici için bir konsept geliştirilmemiştir. Günümüzde en çok dinlenen/izlenen yazar konuşmalarının TEDx olduğu gözlemlenmiştir. TEDx programında yazarlar seçtikleri bir konuyu yaklaşık 20 dakika içerisinde dinleyiciye sunmaktadır. Dinleyicilerden programa yönelik talep oldukça fazladır çünkü bu programlarda yazarlar bilgilerini veya kültür, sanat anlayışlarını sunmazlar. Program, yazarların bu birikimleri ve deneyimleri ile insanlara ne gibi faydası olacağı üzerinde durmaktadır. TEDx konuşmaları dinleyicilerin konuşmalardan ne kazandığını hatta ne çıkarı olduğunu önemsemektedir. Günümüzde konuşmaların motive edici niteliği geçmişe göre çok daha fazladır. Bunun sebeplerinden biri de motivasyon yönünde taleplerin artık daha çok olmasından kaynaklanır. Günümüzde konuşma dili sohbet niteliğine daha fazla kavuşmuştur. Konuşmaların yazılı metinlerine bakıldığı zaman geçmişteki konuşmaların metinleştirilmiş hali günümüzdeki konuşmalara göre çok daha düzenli, anlaşılır ve akıcıdır.

Bir diğer tartışma konusu ise konuşma esnasında sunum yapılırken kullanılan materyallerdir. Günümüzde konuşmalar yapılırken tercihe bağlı olarak görsel materyaller kullanılmaktadır. Bu

materyaller genellikle görsel sunu şeklinde dinleyicilere gösterilmektedir. Geçmiş dönemde teknolojik olanaksızlıklar sebebiyle konuşmacılar konuşma esnasında materyal kullanamamaktadır. Nitekim katıldıkları televizyon programları zaman zaman konuşmayı durdurarak araya edebi videolar yerleştirmektedir. Geçmiş dönemde konuşma esnasında materyal kullanamıyor oluşu aslında konuşmanın anlaşılabilirlik düzeyini düşürmemektedir. Çünkü televizyon kanalı (TRT), bu konuşmalar içerisine kesitler yerleştirmeyi ihtimal etmez. Bu sayede dinleyiciler yalnızca yazarı dinlemekle kalmaz, onun şiirlerini ve yazılarını da görsel bir sunu içerisinde görebilmektedir. Sonuç olarak iki dönemde de dinleyicilerin konuyu daha iyi anlayabilmesi için eldeki teknolojik imkanlar kullanılmıştır.

Yazar konuşmalarında kullanılan kelimeler ise geniş bir sosyolojik çalışma gerektirmektedir. Türkiye'nin ilerleyen eğitim seviyesiyle beraber değişmeye başlayan kültürü sosyolojik bir saha çalışması ile söylem çözümlemesini incelemeye götürmektedir. Bu çalışmada dil ve kültür ilişkisi neticesinde kullanılan kelimeler bir sonucun göstergesidir. Ergur'a (2015) ve Kartarı'ya (2014) göre, dil bir kültür ürünüdür, bu nedenle de her dil ait olduğu kültürün değerlerini yansıtır ve unutulmamalıdır ki dildeki değişimler, bir kültürü oluşturan diğer unsurlardaki değişimleri de ifade ederler. Bu bağlamda kullanılan kelimelerin kökenleri incelendiği zaman 1970'li yıllarda yazarlar Arapça ve Farsça kelimeleri daha fazla kullanmıştır. Özellikle Arapça kelimelerin yoğun olduğu dilde Fransızca kelimeler de mevcuttur. Ancak önemli bir nokta olan Fransızca kelimelere bakıldığında zaman birçoğu yanlış telaffuz edilmektedir. Bu kelimeler henüz Türkçeye tam olarak yerleşmediği için yanlış telaffuzlara yol açmaktadır. Bu durum 2020 sonrası konuşma dilinde de mevcuttur. Yazarların en çok Fransızca kökenli kelimeleri tercih ettiği görülür ancak telaffuz hataları yine bu kelimelerde vardır. Telaffuz noktasında bir diğer önemli husus ise geçmişte yanlış telaffuz edilen kelimelerin birçoğunun günümüzde de zaman zaman yanlış telaffuz edildiği yönündedir. Bu kelimeler “tamamiyle”, “bazan”, “yapıyım”, “yorumluyum” olarak yukarıda verilmiştir.

Kuşaklar arasında var olan iletişim çatışmasının ise yalnızca kelimelerdeki değişimden kaynaklanmadığını, artık konuşmaların üslup, ses kullanımı ve beden dili yönünden bir farklılık bulunduğundan dolayı gerçekleştiğini söylemek mümkündür. Toplumsal gelişim iletişim-etkileşim sayesinde mümkündür ve bu kuşaklar arası bir devamlılık ile sağlanabilir. Skirbekk ve Gilje, (2011), toplumsal gelişimin her ne kadar zaman alsa da, bir toplumun, topluluklar ve kuşaklar arasındaki etkileşim üzerine temellendiğini belirtmiştir.

Sonuç ve Öneriler

Sonuç olarak Türkçe konuşma dilinde ortaya çıkan farklar giderilmeli mi? Konuşma dili genç neslin kullanımına doğru mu eski kullanımlara doğru mu teşvik edilmeli? Yoksa iki tür konuşmadan da uç örnekler silinerek bir ortaklığa mı varılmalı? Elimizdeki verileri uygun yapılandırmak için hangi ölçütler kullanılmalı? Günümüzde standart form olan İstanbul Türkçesinin ölçüt olarak belirlenmesi ne

yazık ki sorunları çözmektedir. İstanbul içindeki topluluklarda dahi birçok farklı konuşma türü bulunduğu gibi bu toplulukların içinde yaş farkına göre de ayrı bir çeşitlilik bulunmaktadır. Günümüzde konuşma dilindeki bu karma havuzun yekpare bir standardı yoktur. Üstelik dünyada, toplumda ve dilde yaşanan hızlı değişim ile birlikte bir standart olsa bile yerini korumakta güçlük çekecek ve koltuğu yeniliğe teslim edecektir. Konuşma dilinde oluşan farklar iletişim kopukluğunu ortaya çıkardığı için iletişimi engelleyen unsurlar başta olmak üzere kontrollü bir şekilde çözüme kavuşturulmalıdır.

Değişen dünya ve toplum ile birlikte konuşma dilini kontrol altına almak için yapılması gereken çalışma TDK gibi dil kurumlarının yabancı dilden geçen kelimeleri, söz varlığı çalışmaları ile geliştirerek anlık ve hızlı olarak muadil Türkçe sözcükler üretmesi, bununla da kalmayıp türetilen kelimeleri hızla sosyal medya haber sayfaları tarafından kullanımına teşvik edilmesi gerekmektedir. Computer kelimesinden bilgisayara, fridge gelimesinden buzdolabına geçişte olduğu gibi kelimelerde Türkçe kullanımını artırmak için kelimenin üretilmesiyle kalmayıp yaygınlaşması için çalışmalara da gidilmelidir. Dilimize henüz yerleşmemiş yabancı kelime kullanımının önüne geçmek için yapılacak bir diğer çalışma da üniversitelerde verilen Türk Dili dersinin bölümlere göre farklılaştırılması ile olabilir. Örneğin Tıp Fakültesi öğrencileri için Türk Dili dersinde tıbbi terimlerin Türkçe karşılıklarının öğrenilmesi ve kullanıma yerleştirilmesi gerekmektedir. Bu sayede her bireyin kullanılması gereken pandemi, epidemik gibi sözcüklerin daha anlaşılır ve Türkçeye ait bir yapıda kullanılması sağlanabilir. Konuşmanın fiziksel unsurlarında ortaya çıkan farklılıklardan hareketle toplumun felsefe, sanat ve estetikte geçmişi yakalaması (1975 yılındaki konuşmalarda sanatsal unsurlarının günümüze göre fazla olmasından dolayı) söz varlığının zenginleştirilmesi ile çözüme kavuşturulabilir. Söz varlığının zenginleşmesi ve zengin dil kullanımı bireylerin düşüncelerini, yaratıcılığını, zihinsel kapasitelerini ve estetik bakış açısını oldukça üst düzeye taşır.

Üslup ve mizah kullanımda ortaya çıkan farkları giderebilmek için dinleyici kitlesinin tavrı işe koşulmalıdır. ESA'da ortaya çıkan çözümlemede dinleyici kitlesinin konuşmacılar üzerinde farklar oluşturması onları hareketli bir üsluba ve mizah kullanıma yönlendirmektedir. Dinleyicilerin mizahi öğeleri talep etmesi olumsuz bir durum değildir ancak yalnızca bu eksende beklentilerinin olması konuşmacıların da söylemlerini daraltarak konuda derinleşmesini engellemektedir. Bu durumda toplumun anlayışını yönetmek, okullarda ve üniversitelerde sorumluluk bilincini artırılması ile uzun vadede ancak çözülebilir.

Ses hızı, ses tonu, beden dili ve argo ifadelerde ortaya çıkan farklılıkların bir kısmı TEDx ve Youtube platformunun resmî bir kanala bağlı olmamasından kaynaklanmaktadır. Beden dilinde, sesi kullanımında ve konuşmalarında argo kelimelere yer verilmesi resmî kanallarda normal karşılanan unsurlar değildir. Ancak değerlendirmeye alınan konuşmaların hazırlıklı konuşmalar olması yine bu noktada dinleyici/seyirci etkileşimi ile yapılanmaktadır. ESA'da bulunan, söylemin toplumu ve kültürü,

toplum ve kültürün de söylemi inşa etmesi, günümüzdeki konuşmalara bakıldığında bunun tam örneğini sunmaktadır. İzlenme sayıları, abone sayıları, bilet satışları, kitap satışları ve reyting gibi unsurların dinleyici/izleyici tarafından beğenilmeye göre değişim göstermesi günümüzde yazarların kariyerinde büyük etki yaratmaktadır. Dolayısıyla toplum bu noktada farkındalık kazanmıştır söylemlerin inşa edilmesinde konuşmacıya etkisi bulunmaktadır. Konuşmacıların hitap ettiği kitlenin bilişsel düzeyini ve beklentisini hesap ederek konuşma yapması da bu sebepten kaynaklanmaktadır. Toplumun yapılandığı söylem ve söylemin ardında yatan dil kullanımı bu düğümü çözmede yardımcı olmakla birlikte çözüm önerilerinde bulunmak için de bir dayanak oluşturmaktadır.

Türkçe konuşma dilinde geçmiş yıllarda resmiyete çok fazla önem verilmesi bir bakıma kısıtlama olarak görülmektedir. Günümüzden 1975'e bir dürbün misali bakıldığında "acaba gerçekte nasıl konuşuyor?" Sorusunu da gündeme getirmektedir. Tek ve resmî kanalın TRT olması yazarlarda neleri eksiltmiş ya da artırmış olabilir? Yazılan eserlerine baktığımız zaman bireylerin yaşam biçimi ve kişilerle olan diyaloglarında günümüz ile kıyaslandığı zaman büyük bir fark gözlemlenmez. Ancak bu durum konuşma dili ile karşılaştırma yapmak için yeterli bir kanıt değildir. Birçoğunun eğitilmiş olması sebebiyle bulunduğu ortama göre konuşmalarına dikkat ediyor olması muhtemeldir. Nitekim günümüzdeki yazarlarda da kullanılan konuşma dili istedik biçimde hazırladıkları ve sunmak istedikleri versiyondur. Dolayısıyla burada bir tercih değişikliğinden söz edilebilir. ESA'da söylemin bir sosyal eylem biçimi olması da bu noktaya devreye girer. Sosyal eylemleri oluşturan davranışlar ve konuşmalar söylem olarak dinleyicilere yansımaktadır. Bu durumda konuşmacıların istedik şekilde gösterdiği konuşma biçimi onların sosyal hayattaki yerini de ortaya koymaktadır. Geçmiş ve günümüz konuşmalarında ise yazarların sosyal eylemlerinde bir genellemeden bahsedilememektedir. Hangi dönemde olursa olsun her yazar birbirinden farklı bir eylem biçimindedir ve bu da tamamen konuşmalarından hareketle çıkarılabilen bir kanıdır.

Konuşmaların fiziksel unsurları incelenerek yapılan bu çalışma zihinsel unsurlarının bir yansıması özelliğindedir. Bu yansıyan fiziksel manzaradan hareketle Türkçenin değişimini temellendirmek için yapılan çalışmada sorunlar bazı noktalarda yerini zihinsel kaleme devretmiştir. Deşifre edilen konuşmalarda ortaya çıkan tüm farklılıkları tek bir döneme endekslenemediği gibi doğru veya yanlış kullanımların standardı için yine bir dönem örnek olarak gösterilememektedir. Estetik zevk, alışılan dil yapısı ve bireylerin tarzları konuşmalarında üslup ve ifadeye yansımaktadır ve bu durum da kişinin kendisiyle ilgilidir. Ancak yine de konuşmalar birçok noktada kontrol edilebilir durumdadır.

Konuşmalardaki farklılıklar özetlenirse en çok değişiminin kelimelerde olduğu görülmüştür. Eski dönemlerdeki konuşmalarda kullanılan pek çok kelimenin günümüzdeki konuşmalarda yer almadığı belirlenmiştir. Günümüzdeki yazarların konuşmalarında mizahın ve ikilemelerin daha çok yer aldığı belirlenmiştir. Günümüzde konuşmalar oldukça hızlıyken geçmişte daha sakin ve yavaş bir tonda konuşulmaktadır. Geçmiş dönemdeki konuşmaların daha çok oturma biçiminde yapıldığı ve daha nazik

---

bir dil tercih edildiği belirlenmiştir. Günümüzde ise konuşmalar daha çok ayakta ve daha samimi bir üslupla gerçekleştirilmektedir. Eski dönemdeki konuşmaların konularının doğrudan sanat ve edebiyat olduğu günümüzdeki konuşma konularının ise bu birikimlerin hayatımıza nasıl anlamlı bir fark getirmeye evrildiği grlmştir. Bu durum kelime seçimlerine de yansımış geçmiş dönemde daha çok edebiyat ve sanat terimleri tercih edilirken günümüzde fen bilimlerine ait terimlerde edebiyat konularında kullanılır olmuştur. Eski dönemdeki konuşmalarda daha uzun cümle yapılarının tercih edildiği belirlenmiştir.

Bu veriler konuşma dilinin, toplumsal değişimin n önemli göstergelerinden biri olduğunu belirtmektedir. Buna göre değişen konuşma dilindeki unsurlar toplumdaki konuşma dilinin, dil kullanımının ve toplumsal algılamaların da değiştiğini göstermektedir. Bu değişikliklerin anlamlandırılması dilin daha özenli ve bilinçli kullanımını sağlayacak ve yeni dilsel üretimlerdeki eşitlenmelerin de oluşmasında rol oynayacaktır. Bu alışma yazarların konuşma diliyle sınırlandırılmıştır. Yeni çalışmalarda toplumun farklı kesimlerinin farklı zamanlardaki konuşmalarının incelenmesiyle konuşma dilinin toplumsal ve dil kullanımı bakımından analizi yapılabilir. Böylece farklı dilsel kullanımların nedenleri belirlenerek dil bilinci ve zengin bir dil üretimi için çalışmalar yapılabilir.

5. KAYNAKÇA

- Aksan, D. (2009). *“Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dilbilim”* I, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Aşan, N. (2018). *Türkçenin Değişen Dil Yapısının Gazete Manşetlerine Yansıması* (Yüksek Lisans Tezi, İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ).
- Barın, M. (2018). Konuşma becerisi: Konuşma ve yazı dili. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 22 (Özel Sayı 2), 1903-1913.
- Candan, A. ve Fidan, D. (2023). Sesletim odaklı konuşma modelinin yabancı dil olarak Türkçe öğrenenlerin sesletim becerilerine etkisi. *Dil ve Edebiyat Dergisi*, 19(1), 31-60.
- CNN TÜRK. (2014). *Atatürk’ün Çocukluk Yılları – Sunay Akın*, 23.06.2023 tarihinde Youtube sitesi <https://www.youtube.com/watch?v=kfJCHNMy2bQ&list=LL&index=30> adresinden alındı.
- Coussé, E. ve Von Mengden, F. (2014). The Role of Change in Usage-based Conceptions of Language. E. Coussé ve F. von Mengden (Ed.), *Usage-Based Approaches to Language Change* içinde (ss. 1-19). Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- Çintaş Yıldız, D. ve Yavuz, M. (2012). Etkili Konuşma Ölçeği: Bir Ölçek Geliştirme Çalışması. *Turkish Studies*, 7 (2), 319-334.
- Çomu, T., & Halaiqa, İ. (2014). Web İçeriklerinin Metin Temelli Çözümlemesi. *Yeni Medya Çalışmalarında Araştırma Yöntem ve Teknikleri* (pp. 26-87), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Diessel, H. (2017). Usage-based Linguistics. M. Aronoff (Ed.), *Oxford Research Encyclopedia of Linguistics* içinde (ss. 1-26). New York: Oxford University Press.
- Douglas, D. (1994). “Quantity and quality in speaking test performance”. *Language Testing*.
- Doyuran, L. (2018). Medyatik Bir Çalışma Alanı Olarak Eleştirel Söylem Çözümlemesi (Televizyon Dizileri Örneğinde). *Erciyes İletişim Dergisi*. 5(4). 301-323
- Dölek, O. (2021). Konuşma tutumunun konuşma başarımını yordama gücü. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 10(4), 1477-1492.
- Dursunoğlu, H. (2010). Türkiye Türkçesinde konuşma dili ile yazı dili arasındaki ilişki. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 12(30), 1-21.
- Ergin, M. (2002). *“Türk Dil Bilgisi”*. İstanbul: Boğaziçi Yayınları.
- Ergun, C. (2008), *“Türkler’in Kültür Kökenleri”*, (7. Basım), Sınır Ötesi Yayınları, İstanbul.

- Fairclough, N. (2012). Critical Discourse Analysis. *International Advances in Engineering and Technology (IAET)*, Vol.7, s. 452-487.
- Fischer, O. (2011). Grammaticalization as Analogically Driven Change?. H. Narrog ve B. Heine (Ed.), *The Oxford Handbook of Grammaticalization* içinde (ss. 31-42). Oxford: Oxford University Press.
- Göçer, A. (2014). Türkçe Öğretmeni Adaylarının Dil Kültür İlişkisi Üzerine Görüşleri: Fenomenolojik Bir Araştırma. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15 (2), 25-38.
- Göçer, A., & Karadağ, B. F. (2023). Türkçenin İkinci Dil Olarak Öğretiminde Dil Ötesi Öğelerle Desteklenerek Hazırlanan Monologların Konuşma Becerisinin Gelişiminde Kullanılması. *Dumlupınar Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 7(2), 1-24.
- Gökberk, M. (2011), “*Değişen Dünya Değişen Dil*”, (7.baskı), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- Günaydın, Y. (2021). Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Konuşma Kulüpleri. *EKEV Akademi Dergisi*, (85), 531-544.
- Güzel, H. (2023). Dil İlişkilerinde Kullanım Temelli Yaklaşım. Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları (HÜTAD), (38/Özel Sayı), 97-112.
- Janene, T., NİCOLA, S. ve VICKI, B. (2013). First steps: Speaking and listening resource book. Department of Education WA.
- Kansızoğlu, H. B. (2012). Konuşma Dili ve Yazı Dili Etkileşimi. *Bartın University Journal of Faculty of Education*, 1 (1), 217-235.
- Kaplan, M. (2002). “*Kültür ve Dil*”, İstanbul: Dergah Yayınları.
- Karabacak, M. T., & ÜNAL, F. T. (2023). Televizyon Kanallarında Yer Alan Dizilerdeki Konuşma Bozuklukları. *International Journal of Languages' Education and Teaching*, 11(4), 105-126.
- Kartarı, A. (2014), “*Kültür, Farklılık ve İletişim- Kültürlerarası İletişimin Kavramsal Dayanakları*”, (1.Baskı), İletişim Yayınları, İstanbul.
- Kemmer, S. ve Barlow, M. (2000). Introduction: A Usage-Based Conception of Language. M. Barlow ve S. Kemmer (Ed.), *Usage-Based Models of Language* içinde (ss. i-xxvii). Stanford: CSLI.
- Lemi, A. (2015). Konuşma dili grameri ve sözlü derlemlerden yararlanarak konuşma dili özelliklerinin tespiti. *Journal of Turkology*, 25(1), 1-28.
- Meiron, B. & Schick, L. (2000). Ratings, raters and test performance: An exploratory study. In.

- Newman, D. M. (2016), “*Sosyoloji*”, (çev. Doç.Dr.D.Ali Arslan), (3.baskı), Nobel Yayıncılık, Ankara.
- Nutuk, (C.I (1961), C.II (1961), C.III (1967), Türk Devrim Tarihi Enstitüsü Yayını, İstanbul.
- Özbay, M. (2005). “*Sesle İlgili Kavramlar ve Konuşma*”. Milli Eğitim (168), 116-125.
- Özdem, Y. (2010). “*Konuşma Sanatı-Diksiyon*”, İstanbul: Kariyer Yayıncılık.
- Öztürk, S. Ç. (2002). "Üniversite Öğrencilerinin Sözel Anlatım Becerileri". Anadolu Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Dergisi, 1(3), 231 - 250.
- Parlak, B. (2000). Dil Değişimi ve Türkçe Kullanımı Tartışmaları. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (2), 8-23.
- Sallabaş, M. E. (2011). “Aktif Öğrenme Yönteminin İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Konuşma Becerilerine Etkisi”. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Sallan Gül, S. ve Kahya Nizam, Ö. (2021). Sosyal Bilimlerde İçerik ve Söylem Analizi. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 42 (1), 181-198.
- Sargın, M. (2006). “İlköğretim Öğrencilerinin Konuşma Becerilerinin Değerlendirilmesi - Muğla İli Örneğinde”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Muğla: Muğla Üniversitesi.
- Skirbekk, G. ve GİLJE, N. (2011), “*Antik Yunan’dan Modern Döneme Felsefe Tarihi*”, (4.baskı), Kesit Yayınları, İstanbul.
- TEDx Talks. (2018). *Sizi Kendinizden Kurtarmaya Geldim - Cem Mumcu - TEDxAlsancak*, 05.07.2023 tarihinde Youtube sitesi <https://www.youtube.com/watch?v=24fr2FP9cMI&list=LL&index=53> adresinden alındı.
- TEDx Talks. (2018). *Umudun Yarattığı Kurtuluş - Zülfü Livaneli - TEDxİstanbul*, 05.06.2023 tarihinde Youtube sitesi <https://www.youtube.com/watch?v=TCjnlVZznPE&list=LL&index=49> adresinden alındı.
- TEDx Talks. (2021). *Roman Okumanın 5 Faydası - Murat Mentuş – TEDxYouth@CAL*, 12.07.2023 tarihinde Youtube sitesi <https://www.youtube.com/watch?v=8FQbCY4F5Ns&list=LL&index=36> adresinden alındı.
- TEDx Talks. (2021). *Yapıları Bozmak İçin Yazmak - Ahmet Ümit - TEDxMETUAnkara*, 10.08.2023 tarihinde Youtube sitesi <https://www.youtube.com/watch?v=c3vbH0qYtRw&list=LL&index=50> adresinden alındı.
- Temizyürek, F., Erdem, İ. ve Temizkan, M. (2011). *Konuşma Eğitimi* (2. Baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayınları.

- Tombul, İ. (2019). Dil Değişimi Ve Televizyon Sunucularının Dil Kullanımı. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 7 (1), 483-507.
- TRT Arşiv (1970). *Çalar Saat - Attila İlhan*, 02.09.2023 tarihinde Youtube sitesi <https://www.youtube.com/watch?v=BwGaynX3rPw&list=LL&index=84> adresinden alındı.
- TRT Arşiv. (1970). *Yaşayan Edebiyatçılar - Suut Kemal Yetkin*, 19.08.2023 tarihinde Youtube sitesi <https://www.youtube.com/watch?v=9RyIIjdHnJI&list=LL&index=39> adresinden alındı.
- TRT Arşiv. (1971). *Yaşayan Edebiyatçılar - Tarık Buğra*, 01.06.2023 tarihinde Youtube sitesi <https://www.youtube.com/watch?v=cCb0IRuIBOg&t=332s> adresinden alındı.
- TRT Arşiv. (1973). *Edebiyat Dünyası - Ahmet Muhip Dıranas*, 20.08.2023 tarihinde Youtube sitesi <https://www.youtube.com/watch?v=QrYbraS9-cw&list=LL&index=31> adresinden alındı.
- TRT Arşiv. (1975). *Edebiyat Dünyası - Necati Cumalı*, 15.07.2023 tarihinde Youtube sitesi <https://www.youtube.com/watch?v=blEv7ZzjUEo&list=LL&index=38> adresinden alındı.
- Turan, Ş. (1993). "Sürekli Dil Kurultayı Konuşması", *Çağdaş Türk Dili Dergisi*, 69 (1), 3-6.
- Türk Dil Kurumu. (2005). *Türkçe Sözlük*. Ankara: TDK Yayınları.
- Unan, N. (1945 (C.I), (1959 (C.II), (1961 C.III), "Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri", Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Yayınları.
- Van Dijk, A. T. (2003). "Söylem ve İdeoloji Çok Alanlı Bir Yaklaşım", *İçinde Söylem ve İdeoloji*. (Çev: N. Ateş, Haz: B. Çoban ve Z. Özarslan), Su Yayınları, İstanbul.
- Yılmaz, G. ve Özden, M. (2022). Dijital öykü kullanımının öğrencilerin konuşma becerisi tutum ve motivasyonuna etkisi. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (31), 197-208.

Extended Abstract

All world languages change as long as they live. These changes manifest themselves in written and verbal forms. Changes in spoken language transform much faster than written language. The most accurate way to observe the change in the Turkish spoken language is to collect data with the media tools we have (audio recording files, archive videos, social platforms, published images) and analyze the change of Turkish in detail by making comparisons in the light of these data. The speeches in the TRT Archive since 1968 offer the opportunity to make a 50-year comparison on the changing spoken language. The research is limited to author interviews and conferences. In the research, five interviews in TRT Archive and 2022 TEDx author conferences were analyzed with discourse analysis. 50 years ago, the authors whose speeches were analysed were Suut Kemal Yetkin, Ahmet Muhip Diranas, Tarık Buğra, Necati Cumalı and Attila İlhan. The findings were analysed in terms of the elements of speech. The elements of speech were categorised as style and expression, use of voice, attention to speech, listener interaction, presentation skills, vocabulary and sentence structure. The Turkish spoken language used between 2020-2023 was evaluated in terms of style and expression, voice use, attention to speech, listener interaction, presentation skills, vocabulary and sentence structures. The authors whose speeches were analysed were Murat Menteş, Zülfü Livaneli, Sunay Akın, Ahmet Ümit and Cem Mumcu. Within the scope of discourse analysis, the conversations were examined in detail in terms of physical elements of speech such as vocabulary, style, emphasis and intonation, fluency, speaking rate, speaker-listener interaction, body language, sentence structures and voice use.

The Changing Spoken Language research is a descriptive and comparative study as the author's speeches are examined with the discourse analysis technique and the differences between them and the past period are revealed. The findings obtained from the results based on Critical Discourse Analysis were analyzed and compared in terms of physical and mental elements of speech. The social problem addressed in the research is the differences that arise despite the fact that the language used fifty years ago and the language used today are the same. The differences in language use that occur with socio-cultural processes have led to a communication gap between generations. The distancing of people who speak the same language from each other is not only due to differences in style, discourse and language use, but also due to changes in the perspective on life and social structures. These differences can be analysed with the technique of critical discourse analysis.

Analysing the difference in the spoken language over a period of 50 years reveals the landscape of the existing change. The relationship between before and after reflected in the period change of the speech analysed in outline can be clearly seen. The physical elements of speech were analysed in both periods and similarities and differences were revealed. If we look at the causalities of the difference in the language of speech, it is necessary to address the invisible dimensions of speech in critical discourse analysis. Power relations, ideological backgrounds, the construction of society and culture by discourse, and the fact that discourse is a form of social action are undoubtedly important dimensions that all writers know very well and make their speeches with this awareness. It is a fact that people interested in social sciences cannot stay away from ideological issues. While some make these ideologies more visible, others keep them in the background. When we look at the background, education, profession, the cities where the author lives, in short, the story of the author, we can make inferences about why some elements are more dominant in his speech. The way of using the language reveals this background

---

and the character of the author and meets with the listeners in the form of a synthesis. There are comments made by both the author/thinkers and the public that the changes in the spoken language are a change that should not be/wrong change arising from ideological differences and even deviation from the wrong direction.